

The image shows the front cover of a book. The cover is primarily covered in a marbled paper with a complex, organic pattern of brown and tan colors. A vertical strip of a different material, possibly cloth or leatherette, runs down the left edge. In the top-left corner, there is a white rectangular label with a thin blue double-line border. The number '74013' is printed in a bold, black, sans-serif font on this label. There are some faint, illegible markings above the number on the label.

74013

6709 / 425

Dr. IVAN TAVČAR:

PODZIMNÍ KVÍTÍ

ZE SLOVINŠTINY PŘELOŽIL:

Dr. BOHUŠ VYBÍRAL.

1923

NAKLADATEL / R. PROMBERGER / KNIHKUPEC
V OLOMOUCI.

IVAN TAVČAR:

PODZIMNÍ KVÍTÍ

ZE SLOVINŠTINY PŘELOŽIL
S DOVOLENÍM AUTOROVÝM
BOHUŠ VYBÍRAL

Pam

T. Debejani

proložky

M. J. J. J.

V Olomouci dne 12. 10. 25.

1923

NAKLADATEL / R. PROMBERGER / KNIHKUPEC
V OLOMOUCI.

74013

030018809

Vytiskla knihtiskárna B. Knechtl a spol. v Olomouci.

Ú V O D E M.

Dr. IVAN TAVČAR je z nejvýznačnějších osobností starší generace kulturních představitelů národa slovinského.

Narodil se dne 28. srpna 1851 ve vesnici Poljanách ne- daleko města Škofji Loky v Horním Kraňsku. Po gymna- sijních studiích v Lublani a Novém Městě studoval ve Vídni práva a věnoval se advokacii. Roku 1884 otevřel si vlastní kancelář v Lublani, kde se usadil trvale. Záhy vstoupil do veřejného života a zaujal v něm vynikající místo. Proslul jako právník, politik a spisovatel beletrista.

Jako právník vynikl obsáhlými odbornými vědo- mostmi a skvělým nadáním řečnickým. Byl také činným v odborné literatuře: V letech 1881—1883 byl spoluredak- torem a hlavním spolupracovníkem časopisu „Slovenski Pravniki“, v letech 1882—1888 vydával pak stejnojmennou příručku, knihu pro lid, v publikacích „Družby sv. Mohorja“.

V životě politickém — býval zemským i říšským poslancem, starostou hlavního města Lublaně a vůdcem slovinské strany svobodomyšlné — byl jednak ohnivým zastáncem práv svého národa ve sborech zákonodárných, u nejvyššího soudu a na četných jiných vlivných místech, jednak neúnavným vychovatelem svého lidu na poli národohospodářském, politickém a společenském. V tom ohledu nutno zvláště zdůraznit jeho dlouholeté a velice čilé spolu- pracovníctví při čelném politickém deníku „Slovenském Národu“; ale nelze ani nezpomenouti dalekosáhlého vý- znamu přecetných jeho skvělých přednášek a řečí. Krásně byl charakterisován slovy „pokorný sluha národní a po-

krokové myšlenky“, neboť všechna jeho práce vyvěraia z hlubokého přesvědčení a je vysoko povznesena nad jakýkoliv osobní zisk.

Do literatury vstoupil Tavčar už jako žák vyššího gymnasia; napsal v Novém Městě pod silným dojmem tehdejší četby pro studentský list první svoji novelu „Gospa Amalija“, která vyšla později též tiskem. Podlehnuv v mládí vlivu německých spisovatelů historických a vesnických povídek z dob pozdní romantiky jakož i vlivu prvních realistů na poli povídky z ovzduší měšťanského, pracoval později ve smyslu slovinského beletristického programu Levstikova, jehož předním průkopníkem byl Jurčič. Kreslil totiž originální typy svých vrstevníků z rodného pohorí, „aby viděl Slovinc Slovince v knize tak, jak vidí v zrcadle svůj obličej“, a psal také historické povídky, jimiž oživoval vzpomínky na život předků. Při tom nezapřel sice nikdy, že je rozený romantik, ale jeho jasná mluva dává mu právě tak vyniknouti nad jeho romantické vzory, jak vyniká Tavčar svým odklonem od zbytečné sentimentálnosti nad první německé realisty. Miluje fantastické scenerie, neobvyklé události, řídké případy a lidi, v jejichž životě je kus záhady, ale je při tom zpravidla klidně věcný, čímž se přibližuje realismu slovanskému, ač nedospívá jeho vrcholné mety, která zůstala vyhrazena Rusům. Jen chvílemi opouští Tavčara klid a jeho slovo vyzní příděchem ironie nebo raní útočným sarkasmem. To tehdy, když uzná spisovatel nutným zdůrazniti, jak neblaze působí tam či onde různé novoty a jak škodlivá je ta či ona novodobá zvrátenost.

Bohatá literární tvorba Tavčarova přihlíží především k spisovatelovu rodnému kraji, k lockému pohorí. Jemu věnoval Tavčar už v letech 1876—1888 řadu charakteristických obrázků venkovských, zařazených pod společný název „Med gorami“ (= Mezi horami); některé z nich

— na př. „Posavčeva češnja“ a „Šarevčeva sliva“ — uvádějí se dosud mezi nejsvráznějšími prosami slovinskými. Velice často zpracovával Tavčar také látky historické: „Vita vitae meae“, jedna z jeho nejlepších novel, se odehrává v době náboženských bojů v lockých horách, stejně „Grajski pisar“, do doby Leopolda I. spadá historie „Janeza Solnce“, do Lublaně za času „svaté aliance“ uvádí nás velký historický román „Izza kongresa“ atd. Ale ani životu současnému se nevyhýbal Tavčar beletrista: v románu „Mrtva srca“ zúčtoval s moderní společností, v utopii „4.000“ odbyl duchaplnou satirou názory dra Mahniče a pod.

Roku 1896 napsal Ivan Tavčar v úvodu k soubornému vydání svých „Povídek“, jichž vyšlo do roku 1899 pět svazků, že mu v pozdní jeseni jeho života za vichřic politických bojů vyschl pramen spisovatelské obrazotvornosti. Ale deset let poté začal uveřejňovati nový, velký román „Izza kongresa“, jenž byl skvělým dokladem, že ho tvůrčí schopnost ještě nikterak neopustila. A zase následovalo skoro deset let, v nichž se spisovatel neozval. Teprve roku 1916, tedy uprostřed béd a strastí světové války a v době, kdy se mimo to s těžkým srdcem loučil s „Ljubljanským Zvonem“, u jehož kolébky stál a o nějž vždy starostlivě pečoval, sáhl znovu po peru, aby podal svému národu nové plody svého klasického umění. Jedním z nich je „Cvetje v jeseni“, jež předkládám dnes českému čtenáři.

„Podzimní kvítí“, v němž oživila spisovatelova vzpomínka na mladé milování, je v jádru vlastně nejkrásnějším a nejvroucnějším chvalozpěvem na autorův domov, na jeho rodný kraj i lid. Je nejčistším vyznáním lásky k rodné hroudě a k těm, kdož na ní žijí, je skvělým uznáním jejich práce, těší se z jejich radostí a prožívá s nimi

všecky jejich strasti. „Je to píseň romantické duše, toužící ze složité a neduživé městské kultury do prosté a zdravé přírody“. Může se sice různě souditi o rámci, do něhož spisovatel zasadil tento nejnovější obrázek z lockého pohorí, ale ztěžejní myšlenka a její mistrné ztělesnění — plné oduševnění námětu, přesvědčivá životnost typů a neskonalá něha prostoty, jíž celek podmaňuje — zajišťují „Podzimnímu kvítí“ navždy čestné místo mezi nejlepšími prosami slovinskými.

Po prvé vyšlo „Podzimní kvítí“ r. 1917 v revui „Ljubljanski Zvon“, po druhé r. 1921 v VI. svazku Tavčarových sebraných spisů, vycházejících v klasické sbírce „Slovenski pisatelji“. Dr. Ivan Prijatelj, jenž tyto sebrané spisy rediguje a doprovodil „Podzimní kvítí“ cenným literárně-historickým úvodem a hojnými poznámkami, dovolil mi, abych z nich čerpal pro své české vydání; řadu vysvětlivek poslal mi mimo to dr. J. A. Glonar. Za oboji laskavost vřele děkuji.

V Olomouci dne 3. února 1923.

Dr. Bohuš Vybíral.

PODZIMNÍ KVÍTÍ

*Blažen, kdo je v dobách
hrůzy a chvění ještě s to, aby
vzpomínal na zářící dřívější
dny!*

Seděli jsme na nejkrásnější lublaňské zahradě ve stínu pod divokým kaštanem.

Paní Marica představovala bílou rukou příbory a nalévala kávu, takže se vznášela pod zelenými větvemi příjemná vůně.

Ani paní Mica nechtěla zůstat nečinná. Nakrájela bílého chleba a rozložila jej souměrně po stole. Mezi něj stávla pak paní Dinca talířečky s žlutým medem a čerstvým máslem.

Při té lidumilné práci, jež platila v prvé řadě mně, napadla mne myšlenka — bůh ví odkud přišla — jež nebyla přízniva roztomilé trojici, jejímž hostem jsem dnes byl na nejkrásnější lublaňské zahradě.

Uvažoval jsem: „Jak jsou krásné a jak dovedou srdci lichotiti, a přece bych vsadil život, že ta milá trojice nikdy nepoznala oné všemohoucí lásky, která není dána každému a jež tím, komu je dána, lomcuje jako vítr hvozdy na hoře!“

Ve své neopatrnosti oděl jsem tu myšlenku slovem. Jako tři čmeláci dotíraly na mne a bzučely kolem mne.

„Co, my že jsme si nevzaly muže z lásky?“

Velice ostře mě napadaly, zvláště paní Dinca: „Já že bych si nebyla vzala muže z lásky?“

Zmocnila se mne zlomyslnost: „Soudím, že sis vzala svého muže proto, že sklízí rok co rok hojně dobrého a drahého vína“.

Už jsem čekal, že přijdu do styku s její sladkou ručkou. Ale vmísila se paní Marica: „A já jsem si vzala svého, protože prodává cukr a mouku ve velkém?“

„A já“, přispěchala paní Mica, „svého, protože vydělává na sukně a plátně?“

Žádná nechtěla přestat bzučet a z očí jim sáhal oheň, že jsem si myslil, teď, teď mě sežehnou!“

Na Kamnických Alpách začala se za vrcholy kouřit mlha.

„Počasí se změnil“, připomněl jsem, abych dal rozmluvě jiný směr.

Sborem: „Jsme uraženy!“

„Vždyť nejste samy, milé přítelkyně, vždyť máte hojnost družek! Doba, řekněme moderní doba, je taková, že je manželská láska velice důležité zboží, které se za vysokou cenu prodává, za vysokou cenu kupuje. Co můžete za to vy? Jste obětí dne, který vás zrodil. A víte samy dobře, že by dnes Leandr přes Helespont neploval, kdyby u děvčete netušil několik těžkých spořitelních knížek! A já také nemohu za to, že je tomu tak!“

„Utrhači! Zlomyslníku!“

Posadily mne na koně: „Co víte vy tři, co vědí vaše družky, co ví moderní žena o své lásce, jež lomcuje tělem i duší, trýzní duši i tělo, je jako bouře, která přijde, že nevíš odkud, zasype tě, roztluče tě, že se už nikdy po ní nevzpamatuješ a po níž přece toužíš, a byť jsi pro ni život ztratil! Co víte vy o takové lásce!“

„My milujeme své muže!“

„Dokud mohou klásti měsíc co měsíc stováky na stůl! Kdyby nebylo stovek, kdyby nebylo šatů a hedvábí, Kriste Pane, kolik ženušek by své muže ještě milovalo?“

„Víš to dobře, protože jsi — ženat!“

Smály se trpce výsměšně.

„Vysmívejte se mi, jak vám libo! Ano, přítelkyně, co nebylo dáno vám, bylo dáno mně! Zalomcovala mnou láska, podobná vichru, podobná bouři! Přišla pozdě, zrovna tak, jak přicházejí časem květy pozdě na podzim. Plodu nepřinesla, jako ho nenosí podzimní květ. Jestliže mě chcete poslouchati, svěřím vám všecko. Při tom se také dozvíte, proč jsem nechtěl manželské družky, která by si mě byla právě tak ovíjela kolem prstu, jako si ovíjíte vy své muže. Budete-li poslouchati, nasmějete se snad hodně! Otázka tedy zní: chcete-li mě poslouchati?“

Paní Marica, paní Mica i paní Dinca odpověděly jednomyslně, že chtějí poslouchati.

I.

Když na lukách kosili otavu — kterého roku to bylo, nemá pro vás, vážené dámy, nijakého významu — vzal jsem do ruky kalendář a vypočítal jsem si, že dosáhnou přesně za čtrnáct dní osmatřicátého roku svého bezvýznamného života. Těch osmatřicet let vězelo mi nepříjemně v kostech: dole se mi začínalo tělo již nějak nesouměrně zaokrouhlovati, nahoře u spánků pak už cosi šedlo, jako v zimě, když leží jíní na větvoví. Ostatně se mi však dařilo dobře. Už několik let jsem neznal starostí, jež mě svého času rdousily na vysoké škole, a ze soudních pří jsem rážel — ne-li právě zlaťáky — tak aspoň stříbrňáky, takže se mi den ze dne plnily hrnec i mísa. Ale přes to mě onoho dne, kdy jsem zjistil kalendářem své stáří, sklíčilo vědomí, že stárnu; velice mě sklíčilo a právě tak mě sklíčilo též přesvědčení, že mi na světě nezbyvá nic jiného, nežli to, čemu říká Latiník: *fructus consumere*.

Jsi stroj — říkal jsem si — jenž půjde, dokud budou jednotlivé části jak tak v pořádku. Potom však tu a tam něco povolí, oči ti oslabí krátkozrakost, vlasy ti slezou a v kloubech se ti nasbívá vápno, takže půjde stroj už jenom sténaje a vzdychaje. Na konec se pak všecko dohromady shroutí a odnesou tě stranou jako staré harampátí! A jestliže se na samém konci zeptáš, měl-li tvůj život nějaký vyšší význam nebo smysl, nebudeš moci odpověděti nic jiného, nežli: „Neměl ho!“

Tak jsem si říkal a cítil jsem velice živě, jak mě zkrušilo těch osmatřicet let, která brzy dovrším. Kde naleznou soucitnou duši, abych s ní sdílel svůj smutek?

Hnalo mě to z pokoje.

Když jsem vkročil na ulici, byl prvním člověkem, jehož jsem spatřil, obchodník Bon, tvůj nynější muž, paní Marico. Ale tehdy tě nebyl ještě tak poslušen, jako dnes; arci, viděli jsme již, že bdí nad tvými šlépějemi a že neujde svému manželskému osudu. Protože se sám ženil, byl tehdy pravým zprostředkovatelem sňatků, takže jsem hned věděl, jaká slova bude pro mne mítí ubožák.

„Kam pak? Kam pak?“ dotazoval se.

Odpověděl jsem nevrle: „Sám nevím, kam!“

„Nu, vidíš, mám ti do soudného dne troubit, jak jsi osamělý! Jsi plevel na poli, o nějž se nikdo nestará! A zahyneš také právě tak jako plevel! Máš příjmy; snadno bys uživil ženu a děti. — Ožeň se přece!“

Dobře jsem věděl, že žije u víře, jako by byl promluvil nejmoudřejší slovo pod sluncem a pod hvězdami! Ale tato moudrost mne neukonejšila, protože je žena jenom slabou útěchou muži, je-li mu osmatřicet let.

I zatoužil jsem po paní Heleně, kterou vy tři beztoho dobře znáte. Tenkrát — a snad je tomu tak i dnes — byla nejkrásnější paní v Lublani, a byla — paní Mico, neohrnuj rtů! — mojí přítelkyní. Kdykoliv mě soužila nějaká starost nebo nějaký zármutek, utekl jsem se k této přítelkyni a vždycky rozjasnilo její mateřské slovo moji duši a moje čelo. V mých očích byla paní Helena vzorem ženy, nedotýkající se prachu tohoto světa. Čítávali jsme spolu Prešerna a na leckterou krásu Prešernových básní upozornila mě právě ona. Byla to nade vše ideální žena: aspoň já jsem byl o tom přesvědčen. Také se svým mužem — byl to můj spolužák — žila v opravdu šťastném manželství. Manželé sice neměli velikého jmění, ale měli hojně všeho, čeho potřebovali pro život. Dvě děvčata byla plodem vzorného manželství. Starší z nich byla již paní Helena provdala a nikde se nepozorovalo, že by se byla

při tom namáhala anebo dokonce napodobovala svatého Petra, když mu Pán rozkázal, aby ještě jednou rozestřel své sítě. Mladší byla ještě doma. Zaráželo mě poněkud, že ji nazývali Elvírou. Ale již tehdy nosilo děvčátko hlavu tak, jak ji nosí hrdé a hezké ženy ve španělské Seville. Rozumí se samo sebou, že byla vzorně vychována, a krása na ní se již rozvíjela, takže mohl nápadník žít v naději, že mu s takovou nevěstou rozkveté bujné manželské štěstí. Já jsem se stýkal se slečnou Elvírou málo, protože jí tehdy nebylo ještě ani osmnáct let. Celý den lítala od učitele k učitelu — učila se spoustě moderních jazyků — a fukala také na klavíře, kdykoliv jen chvílku mohla. Bylo obecným míněním, že se provdá lehce a dobře jako sestra. Aspoň si mi paní Helena, která mi svěřovala největší tajnosti, nikdy neztěžovala, že by jí v tom ohledu trápily nějaké starosti.

Paní Helena přijala mě, jako vždycky, přívětivě. Bez obřadnosti jsem k ní přisedl a hned jsem upozoroval, že je dnes v hovoru poněkud zdržlivější. Pletla cosi, ale chvillemi odpočívaly její bílé ruce a paní Helena se zahleděla na stromy Lattermannova stromořadí, na něž se otvíral krásný pohled z vkusného bytu. Pozorně a oddaně mě poslouchala, když jsem si jí naříkal na svůj nudný život a na svých osmatřicet let. Neodpověděla mi hned, ale zavolala něžně: „Elvíro!“

Ihned, zrovna jako by byla čekala na zavolání, vešla dceruška, poslušná a oddaná, vzor pravé a poctivé výchovy.

„Čeho si přeješ, matinko?“ Ptala se to pochopitelně francouzsky.

Jak vkusně se byla ustrojila ta žabka! Všecko nabývalo na ní oblých tvarů a bílá zástěrka zvyšovala ještě krásné formy mladého těla.

Matinka jí přikázala, aby šla na půl hodiny na procházku, ale potom aby se zcela určitě vrátila domů. Elvíra bez odkladu odešla a byl jsem přesvědčen, že přijde určitě a přesně domů, jak se jí nařídilo.

„Roste jako to křoví, a my stárneme a život je nám přítěží!“ Po těch slovech nemohl jsem zadržeti hlubokého vzdechu. Paní Helena těšila mě skoro půl hodiny a dokazovala mi, že u mne o stáří nemůže býti řeči. Posléze se zahleděla do stropu a uvažovala o čemsi.

„Jak dlouho chodíte již, pane doktore, do našeho domu?“ otázala se mne konečně nějak vážně.

„Šest let, a jsem Bohu vděčen za každý okamžik, který jsem směl prožít ve vaší společnosti, paní Heleno!“

„To je fráze!“ odpověděla chladně.

„Proč fráze?“

„Nemůže to býti nic jiného!“ odmítla rozhodně.

„Dokud jsem byla sama, dalo se to ještě zařídit; ale nyní, když je Elvíra dospělá, nelze již krotiti zlých jazyků. Rozumíte mi přece, pane doktore?“

„Cítím se přece starým!“

Namítla mi hned: „Zlé jazyky toho necítí!“

Zavzlykal jsem téměř: „Co si mám počít? Nemám už chodit do vašeho domu? Jak mám žít?“

Cítil jsem se skutečně nešťastným. Paní Heleně se však rozestřel čarovný úsměv po líci a zašeptala: „Možno to také jinak zařídit!“

Když se byla na mne chvíli významně dívala, dodala ještě: „Mám práci v městě. Muž má přijít každou chvíli; počkejte naň a můžete s námi povečeřeti“.

Odešla a zanechala mě pocitům, které se na mne zrovna řítily. Co mám dělat? Ukázala mi dveře? Její slova, že možno věc také jinak zařídit, nechtěla mi s myslí. Ale jak?

Cink! Cink!

Jako by do mne blesk uhodil, tak mě omráčilo tohle „cink! cink!“ Elvíra se vrátila přesně domů a nyní hrála na klavír v té bílé zástěrce, která ještě více uplatňovala její zaokrouhlené linie.

Mžikem se mi otevřel pohled na Galilejské jezero — možná, že to bylo některé jiné, neboť nejsem znalcem Písma svatého — a viděl jsem svatého Petra, jak se svými druhy přivlékl prázdné sítě k svému Pánu. A Pán rozkázal: „Rozestřete sítě ještě jednou!“

Cink! Cink!

Posadil jsem klobouk na hlavu a bleskem stál jsem zalit potem na ulici. Ale tam jsem padl do rukou svému lékaři, jenž nezacházel s chorými nikdy přívětivě.

„Co se potloukáš po dlažbě?“ křikl drsně a to s tváří, jež se podobala kozelci, který byl v zimě shozen seve-
rákem.

„Jsem nemocen!“

„Čerta jsi nemocen! Pracuješ, možno-li to soudní písaření vůbec prací nazývati, pracuješ jako natažený automat! Málo přemýšlíš, ale moc jíš, jako vepřík u koryta! Zlenošil jsi tělo, zlenošil jsi duši, a krmíš se, jako by byl tuk hlavním účelem tvého tlustého života! Slyš moji radu: Nyní, když se kosí otava, puť se někam do hor! Loz po skalách! Přidej se k sekáčům! Chod', chod' a pracuj! Pak záhy prohlédneš, že je život dar boží a že se v něm nudí jenom hlupáci!“ Poté odešel.

Mně se tehdy zjevil před zraky umazaný dopis, a jeho veliká písmena, jež vypadala jako plot rozházený po louce.

Sestra mé matky byla vdána na Jelovém břdu, vysoko v kopcích, a dopis mi psal její syn Boštjan Presečnik, jenž byl vždycky hrd na příbuzenství, které nás pojilo. Ta polámaná a rozházená písmena mi vyprávěla, že se

Boštjan zlobí, protože se starám příliš málo o příbuzenstvo:
„Přes pět let tě nebylo u nás. Svoji lidé musí držeti do-
hromady. I Barba čeká už s bolestí. A Meta se rozvila,
že ji sotva poznáš. Barba, rozená Muhová z Jarčjeho
sela, byla žena Boštjanova, Meta pak jeho dcera. Ta se
„rozvila“. No! No!

II.

Jelovo brdo! Zrovna pod Blegašem leží malá ta víska uprostřed úrodné roviny, kde si vydělává obyvatelstvo na své životní potřeby. Třešeň je hlavním stromem, a na jaře je krajina ovinuta bílými věnci. Také ořech je tam domovem a jeho plod je chválen po celém pohoří.

V tom pohoří jsem prožil dětská svoje leta, jako mladé ptáče v hnízdě. Žili jsme jako kus přírody, ani šatů jsme neměli. Za oněch časů byl v našem pohoří silně rozšířen zvyk, že kluci, dokud jich nezavolali do školy, nedostali kalhot. Nosili jsme dlouhé, až po paty sahající košile, a na místě, kde jsme si hráli, vypadalo to z dálky, jako by se tam válela hromada špinavých pytlů. Napadlo-li sněhu, válely se ty pytle bosa po sněhu a tu a tam svezly se s krvavou kříží po ledě. Jakmile přišlo kypré jaro, vyšťárali jsme každou rybu ve vodě a v lese nebylo téměř hnízdečka, jehož by bylo nezahlédlo naše oko, ať na zemi pod pažitkem či na větvi vysokého kmene. Pestrý jikavec, žlutý strnad a zlatý čermáček, žádný z nich nemohl před námi ukrýti svou manželskou postýlku. Byli jsme částí přírody a bezděky jsme cítili, že patříme k zemi, jako k ní patří jedle rostoucí na temeni Mladého vrchu. Srostli jsme s přírodou a cítili jsme se s ní zajedno! Proto mě žene všechno nazpět do rodného kraje a bude mě tam táhnout, dokud mě budou nohy nosit! Kdykoliv přijdu zase do rodného kraje, octnu se mžikem v dětství. Ani nejmenší příhoda není zapomenuta a vzpomínám si na každé místečko, kam snášelo ptáče své hnízdo, kde jsme pálili svatojanské ohně, kde jsme chytali raky anebo kde jsme tloukli špačka!

Všecky ty vzpomínky. se ti mihotají před duší, tělu pak je, jako by se koupalo v bystré a osvěžující vodě.

Právě tak bylo onoho dne, kdy jsem kráčil k Jelovému brdu. Něžné vzpomínky mě objímaly a když jsem dospěl k Tomnicově doubravě pod Lovským brdem, ať mě d'as, neozvala-li se žluva? A zavolala do zeleného údolí! Žiuva? Bylo již poněkud pozdě na ni. Ale mně se přece zdálo, že to byl „strýček Matějček“, jenž přišívá své línzdo na rozsochu u větve, aby mu kolébal větrík mláďata v té vzdušné kolébce. Ech, škoda, jenom jednou v životě jsem věděl o jednom takovém hnízdě a to ještě viselo na tak útlé větvi, že jsem nemohl k němu!

Nad Lovským brdem začal ukazovati svou tvář starý náš Blegaš, a těsně vedle něho dřepěl kulatý Koprivník, od něhož tak ráda přitáhnou černá mračna, aby zavlažila pole, když je toho nejméně zapotřebí. Tu ustoupila do pozadí Lublaň a poodstoupily všecky starosti, které ztrpčují osamělým život v městech!

Chtěl jsem si usednouti u cesty do šustícího vřesoví a zadívat se na plešatý Blegaš, pozná-li mne ještě.

Ale u cesty už seděli dva. Přešli už přede mnou stráně k Lovskému brdu. Teď seděli na vřesu, jako hromádka nešťestí, a připadali mi jako dva vymlácené snopy.

Muž ukázal rukou na Blegaš: „Je krásný! Nahoře je ve stínu, po stráních jej zalévá slunce!“

A skutečně plul tehdy nad horou veliký mrak, který zachycoval sluneční paprsky, takže byl vrch temný. „Je krásný“ — obrátil se ke mně ztrápenou tváří — „a jestliže byl člověk šestnáct let mezi čtyřmi stěnami, sotva se naň vynadívá“.

Zahleděl se na horu. Začalo mi svítati, kdo byl ten člověk. Dlouhé vězení rozbrázdilo mu líce a s hlavy mu slezly vlasy. Nebylo ho snadno poznati.

Kdysi se vykládalo u nás v horách pouze o tom, jak se chalupník Skalar a majetník gruntu Kalar porvali o malou roli, která byla majetkem žebrákovým a po níž chtěl boháč vláčeti pokácené dřevo ze svého lesa, ležícího zrovna nad oním políčkem. Kalar, jenž byl s celou vesnicí zpřízněn, měl celou ves na své straně. Měl však také na své straně různé advokáty, kteří mu sahalí řádně do peněz, takže stál spor více, než by byly stály políčko i les dohromady. Skalar měl proti sobě celou ves a mnoho advokátů, ale přes to konečně spor vyhrál.

Můžete si představit, jaké nepřátelství vzniklo mezi Kalarem a Skalarem. Boháč běsnil a byl — jak říkáme — stále připraven, aby dal žebrákově sekerou na pamětnou. Nejasně jsem si pamatoval, jak se vykládalo, že se setkali u kteréhosi skalního útesu na Blegaši, že se dostali do křížku a že byl při tom Kalar smrtelně zraněn. Potom byl dlouhý soud a — jestliže jsem se řádně pamatoval — byl Skalar na celý život odsouzen do Gradišky.

Za těch vzpomínek jsem poznal Šimna Skalara, s nímž jsem za dětských let pásával ovce a který nyní vypadal aspoň o třicet let starším.

Zase zabědoval: „Můj milý, šestnáct let! A nebylo dne, kdy bych byl viděl Koprivník, Mladý nebo Starý vrch. Uschl jsem jako kopřiva — ej, bylo zle!“

Na chvíli se odmlčel, poté napřáhl kostnatou ruku a ukázal na místo, kde ze zeleného bukoví vystupuje bílý útes na úbočí, které obrací Blegaš k Jelovému brdu.

„Vidíš, tam za tím útesem to bylo! Potkal mě na úzké stezce, zdvihl sekeru a hnal se na mne. Ale protože bylo po dešti, uklouzl. Tělo i sekyra sklouzly po skalisku dolů a jako že je Bůh na nebi: já jsem se ho rukou nedotkl! Vidíš, tak umřel Kalar!“

Tážu se: „Jak to, že tě odsoudili?“

„Jeho bratr svědčil. Ukryt za křovím viděl prý, jak jsem se Kalara chopil a jak jsem ho shodil dolů. Ublížil mi a ukradl mi šestnáct let!“

Luca, Šimnova žena, nebyla dosud promluvila. Patrně uvažovala, má-li mi tykat nebo vykat. — U nás měli tehdy jenom ženatí nárok, aby se jim vykalo; jestliže jsi vykal svobodnému, vykládal ti to ve zlé. Bohužel přestal také tento pěkný zvyk v pohoří a brzo se dožijeme, že si budou navzájem vykat děvčata z různých farností.

Ale příliš dlouho se Luca nedovedla ovládati. Měla plačtivý, zlomený hlas, jaký mívá špatně střelený zajíc.

„Tolik jsem se nabřečela“, zasténala a její oči se podobaly skutečně studánce, která pozbyla v létě vody, „tolik jsem se nabřečela, když mi muže odvedli. Sousedé se na mne ani nepodívali a nebyti Presečníka, byla bych zhynula hladu. Jiný mne beztoho nevzal na práci! Dobře rok nato zemřela Špelica — bídou! Tolik jsem se nabřečela“.

U nás lidé nepláčí, u nás všecko „brečí“, právě tak dítě v kolébce, jako truchlící o pohřbu. Proto také Luca „brečela“, když jí sebrali muže a když jí zemřelo děcko.

Ale i bez brekotu byl by člověk té ženě věřil, že na tom božím světě mnoho přetrpěla. Za toho utrpení ochuravěla, takže svým suchým obličejem házela neustále sem a tam, jako kohout na kostelní věži, když se vítr rychle obrací. Její ubohá hlava se pohybovala neustále jako kyvadlo z leva na pravo a z prava na levo, zrovna jako by chtěla vždycky hned popřít, co právě říkala svým plačtivým a zlomeným hlasem. To všecko působilo dojem směšnosti, ale právě ta směšnost zvyšovala bezděčně — měl-li jsi v sobě kousek lidského srdce — dojem bědy, již bylo matce Luci takovou měrou souzeno.

„Tak umřela také Špelica! A ani rakvičku mi nechtěli ve vsi zrobiti! Považovali nás za vrahy a tudíž za psance!“

Má zvědavost rostla.

„Teď jsem vás“ — ale hned se opravila:

„Teď jsem tě, můj milý, poznala! Roste ti brada, ale jsi přece Kosmův! — Ráno zemřela a říkám ti, bídou! Na světě byla sotva tři leta. A nikde jsem nemohla dostatí prken, abych jí ustlala, jak se na člověka sluší. Večer, když se za Gorou objevil měsíc, naložila jsem ji do košíku, v němž jsme vozili trávu, když jsme mívali doma krávu. Stromy byly tehdy v plném květu. Naložila jsem si ji v noci a odvezla jsem ji. Pár jabloňových větvíček jsem k ní položila, aby šla z domu v květu“.

Teď si představte tu ubožačku, když vezla své mrtvé děcko pozdě v noci po špatných horských cestách! Kdo má vám, městské paní, věřiti, že vůbec víte, co je to opravdu utrpení? —

„Nemohu vypověděti, jak mi oné noci bylo. Takový pohřeb, a nevinné dítě, jež neučinilo nikomu nic zlého! Ježíši! Ježíši!“

Chvilku vzdychala, načež ještě dodala:

„Ale bez pohřebních hostů má Špelica nezůstala. Když jsem ji pod Malenským vrchem přivezla k první zatáčce v lese, pohlédla jsem na trávník pod sebou a tu vidím, jak tam dole běží hnědý, huňatý zajíček. Na dostřel ode mne skočí na cestu. Docela nic se nebál mého mrtvého dítěte. Uprostřed cesty se posadil, prapodivně stříhá ušima a nožkou si mne rozčuchanou hlavu. Utírá si oči, myslila jsem si, potom po všem zmizel mezi buky a říkám ti, ještě třikrát přeběhl přes cestu; vždycky poseděl a utíral si hubičku. A vidíš, Bůh poslal toho pohřebního hosta, protože nebylo lidí! Ježíši, co jsem já přestála oné noci!“

Oba dva si mi stěžovali ještě na mnohé, ale Luca měla stále hlavní slovo.

„Dítě jsem pochovala, muže měli v Gradišce, hoch pak musel do služby, protože jsem ho doma nemohla uživit. Byla jsem opuštěná jako opuštěné ptáče v zimě. Roky plynuly, pak jsem šla k císaři“.

Táží se: „Do Vídně?“

„Tam, kde je císař. Doktor“ — tu jmenovala k velké mé radosti našeho přítele Karla — „mi všechno hezky napsal a zvláštním listem prosil všechny dobré lidi, aby mi byli nápomocni, protože neumím německy. Nic mi za to nepočítal a ještě na cestu mi něco dal. Chválá Bohu, že jsou ještě dobří lidé na světě“.

Zdlouha a ze široka mi vyprávěla, jak jela do Vídně, jak tam hledala císaře, jak jí odebrali žádost, že císaře neviděla, ale že přece jenom udělil mužovi milost.

„Teď, teď mám muže“, končila. „Šaty jsem mu koupila, aby se ustrojil, jak vidíš“. Hrdě házela hlavou: „Není hezký?“ Hezký sice nebyl, protože nové šaty na něm visely jako na plotě, ale přisvědčil jsem, že je hezký.

Tiše dodala: „Ale doma nemám, co bych uvařila. Není jáhel, není mouky a ničeho jiného. Prvou noc bude muset do postele bez večeře“.

Odmlčela se a pokyvujíc prohlížela si mne od hlavy k patě. Poté se otázala:

„Vyděláváš hodně?“

Viděl jsem, že očekávala s bázni moji odpověď.

„Tak trochu“.

„Tolik, že můžeš žít?“

„Že mohu dobře žít“.

Nyní se jí chvěl každý rys na uvadlém obličejí, až konečně pomalu ze sebe vypravila, abych jim něco půjčil

a, pro Bůh! nedaroval. Brzo jsme se shodli, že jim půjčím tolik, aby si měli zač koupiti potravin na Malenském vrchu a aby si potom koupili také krávu, bez níž by se neobešli.

Opravdu jsme pak nakoupili u Posevčnicka na Malenském vrchu mouky a jiných potřebných věcí. Kupec nám přidal pytlík, který jsme naplnili a ježž pak nesl všecek šťasten Skalarův Šimen.

Při odchodu se zmínil Posevčnik, že je celá ves pobouřena a že by snad nebylo radno, aby se manželé vrátili dnes domů.

Ale my jsme přece jenom vykročili k Jelovému brdu, kde se obecně soudilo, že „vrah“ nesmí do vesnice.

Přibližovali jsme se k prvním stavením.

Slyšeli jsme hulákání a zpozorovali, že lidé mávali tyčemi a vidlemi. Rozléhal se křik: „Živ do vsi nevkročí! Když je jeden pod zemí, nechť jde druhý za ním!“ V prvé řadě běsnil Kalar, držící v rukou zahnuté vidle na hnůj. I několik žen křičelo o závod, ba i děcka svírala hůlky v slabounkých rukou.

Manželé hrůzou téměř zkameněli: „Modli se, Luco!“ zasténal Šimen. Křečovitě tiskl pytlík k sobě, sňal laciný černý slaměňák s hlavy a jal se dělati pravicí veliké kříže na zpoceném čele.

Ozvala se vznešeně dojemná modlitba o Kristovu utrpení a zlomený a plačtivý hlas pokyvující Lucy překřičoval jazyk shromážděného lidu. — Jak víte, nebyl jsem nikdy zvláště zaujat pro modlitbu, ale podlehl jsem vážnosti chvíle, takže jsem kráčel s holou hlavou za manželi, kteří hledali ve veliké tísní pomoci u Onoho, jenž kdysi trpěl za slzavý náš svět. Už jsme dospěli k nepřátelské skupině. Za Blegašem zapadlo slunce a stín se rozložil krajem. Jako pláč zněl Lucin ztrhaný hlas: „jenž byl pro nás krvavě bičován,

jenž byl pro nás trním korunován, jenž byl pro nás ukřižován“. Přestrašená žena se nespokojila jedním; měla všecko dohromady, takže se hned modlila k Onomu, jenž byl pro nás ukřižován, a potom zase k Onomu, jenž byl pro nás trním korunován. Byl jsem tak dojat, že se mi skoro zdálo, jako by před námi krácel trním ověnčený a do krve zbičováný Spasitel se svým křížem.

A manželé nesli kříž s Ním!

Lid umkl. Už i několik holí odletělo stranou. Matky sebraly své děti a také muži zvolna odcházeli. Posléze odešel i Kalar a odhodil vidle na dlažbu před chlévem.

V okamžiku nebylo viděti živé duše. Zbyl jsem samotný uprostřed vsi. Manželé odešli ke své polozbořené chatě a ještě z dále bylo slyšeti zlomený a plačtivý hlas Lucin: „jenž byl pro nás ukřižován“. —

Tak jsem přišel onoho večera na Jelovo brdo.

III.

Rolník je král. Jestliže má dobrou a pořádnou domácnost, jestliže má přiměřenou zemi, aby z ní bral na živobytí a daně, jestliže nemá dluhů, za to však plné chlévy, a jestliže má ještě houf zdravých a poslušných dětí, je rolník králem, neodvislým od celého světa.

Takový král a hospodář byl Presečnickův Boštjan na Jelovém brdu. Jeho statek stál až na samém konci vesnice. Byl zděný a měl patro, tak zvané „horní stavení“, kolem něhož byla dřevěná chodba. Okna byla zasazena v rámce zelených, kamenných věřejí a byla těsně zapažena železem. Nad okny kraloval svatý Florián a chránil svým vědérkem před požáry.

Na dvoře ležela zrovna u chlěva veliká kupa hnoje, ale přes to bylo všude čisto a pořádek. Na stěně viselo rozmanité náradí, aby bylo hned po ruce. Drviště bylo umeteno a hlavní cesta k statku byla dokonce posypána pískem. V síni u samého vchodu tekla voda z umělé nádržky, neboť Presečnickovi měli již tehdy vodovod.

Na tom statku cítil ses hned jako doma, protože na celé usedlosti nebylo nic, co by bylo vyvolávalo nějaký nesoulad. Všecko se krásně k sobě hodilo.

Byla již noc, když jsem vstoupil do síně.

Dlouhá ta síň končila velkou, vysoko klenutou kuchyní. Poněvadž pak byla ta vysoká klenba plná masa, které se tam udilo, byl radostný pohled na její pozehnanou výšku. Kuchyňská klenba i síň byly pokryty sazemi, jež za jižního větru stékaly na zemi a tvořily lesklé pruhy. Nad tím se za oněch časů ještě nikdo nepozastavoval; byl to

starý zvyk; tak stékaly saze již za dědečka a nepochybně také již za jeho otce.

V síni panovala tma, jenom od ohniště zářilo světlo. Tam se zlobila žena, že není hák spravený, že není možno hrnce postavití a že jsou mužští rok co rok horší.

Hlas té ženy nebyl mi neznám a věděl jsem též, koho se týká onen hněv a zlost. Byla to služka Liza, která již také před pěti lety sloužila u Presečnickových. A její slova platila čeledínu Danielovi — uvažte, takové zaostalé jméno v tom vzdělaném pohoří! — který sloužil rovněž už dlouhou řadu let u Boštjana.

Už častěji jsem se zmínil, že měla tehdejší doba své zvláštní zvyky.

K takovým zvykům náleželo také, že se pokládali čeledín a služka, jestliže sloužili delší čas u dobrého hospodáře, tak nějak za snoubence, kteří se chtějí vzítí, jakmile si dosti vyslouží.

Takové zasnoubení vázalo také Lizu a Daniela, protože již sloužili přes deset let společně. A skutečně šetřila také ona, co se dalo, ale Daniel — už jméno svědčí, že byl svého času přivezen z Terstu — byl lajdák, jenž ukládal mzdu nejraději ve svém hrdle. Nebyla tedy tato láska bez bouří: velice často blýskalo a občas bil i hrom.

Dnes bylo u ohniště hromobití:

„Můj ty Bože, vždyť už opravdu nestojíš za nic! Nemám ani, čím bych podpálila, ty ohavný lenochu!“

Kolem mne se odbelhal Daniel s obličejem zohaveným neštovicemi. Pravou nohu měl kratší nežli levou, neboť vůbec každý Tersfan měl nějakou tělesnou vadu. Brzo se přišmatlal zpět a přinášel plnou náruč třísek, jež byly právě našťípány. Shodil je k ohništi, řka:

„Už ráno jsem je našťípal. Vždyť stále myslím na tebe, Lizinko!“

Poslední slovo vyslovil nějak podezřele, takže mohlo znít jako „Lizinko“, ale také jako „Lysinko“, jak nazývali jednu z domácích krav. Liza mu také rozuměla ve smyslu druhém.

„Ty černý ďáble!“ Chopila se oklešťku a hodila jím za Danielem, jenž upaloval ze síně. —

Vešed do stavení, spatřil jsem Boštjana za stolem. Hned jsem postřehl, jak se v něm všecko rozehřálo radostí, že přichází příbuzný na návštěvu. Tehdy mělo u nás příbuzenství ještě trochu ceny, a jestliže jsi navštívil příbuzného, věděl jsi, že jsi přišel ke svým. Ale přes to Boštjan při mém příchodu ani od stolu nepovstal. A abychom si byli ruku podali, o tom panském mravu nebylo v těch letech v Jelovém brdu ani řeči! Radostným okem na mne pohlédl a děl:

„No!“

A já jsem odpověděl:

„No, když jste jen zdraví!“

Poté Boštjan zavolal na ženu, aby přinesla sloupek a světlo. Tehdy ještě nepanoval v našem pohoří smradlavý petrolej, nýbrž v lampičkách hořival lněný olej. Lampičky stávaly na malých dřevěných sloupcích. Když se v hospodě schylovalo k bouři, rozkázal hospodský především hospodyně nebo služce, aby odstranily sloupky, protože byly vhodným nástrojem pro rvačku. Dnes už nenajdeme ani jediného sloupku v selských staveních, od Škofji loky až po Cerkno! Lněný olej podlehl a smradlavý brach vládne na stolech. Mladší generace pak nemá už ani pojmu o nářadí dříve tak potřebném. Kultura odstranila sloupky!

Barba chvíli nepřicházela. Když přinesla sloupek a hořící lampičku, zpozoroval jsem, že už jistě o mém příchodu věděla. V malé chvilce si převlekla krátkou košilkou

— také tato část oděvu, jež byla pro naše ženy tak charakteristická, upadla v zapomenutí — krátkou košilku, na níž bylo vidět, že je čistě vyprána. Také novou zástěrou se byla opásala.

Barba byla ještě stále statná žena. To jsem jí také řekl přímo do očí, takže se spokojeně usmála. V tom ohledu jste vy ženy všechny stejné, ať nosíte hedvábné, krajkami obroubené dlouhé košile či krátké, na rukávcích ve varhánky skládané košilky!

Rozmlouvali jsme o úrodě, o dobytku i o vysokých daních. Když jsem řekl, že zůstanu u Presečnicků několik týdnů, rozjasnila se oběma líce. Byl jsem přesvědčen, že z toho měli oba radost. Při tom se nerozprávěl žádný přehnaný rozhovor o tom, co se mi má dát jísti, jak se má se mnou zacházeti a o jiných takových potížích. Na obou stranách se rozumělo samo sebou, že budu žít, jak žije člověk, když přišel mezi svoje.

Setmělo se. Čeleď přicházela domů, a najednou byl stůl obsazen. Hospodyně běžela pro večeři.

Napřed se před nás postavila veliká mísa celých bramborů, z níž se silně kouřilo. Matka Barba nasypala na stůl pro čeleď velkou hromadu solí, pro nás s hospodářem pak menší hromádku. Brali jsme z mísy plod země, solili jej a jedli. Když byly v nádobě poslední dva kusy, sebral je čeledín Daniel řka:

„Zůstati nesmí nic!“

Pak přišla na řadu omáčka, do níž vhodila hospodyně veliký kus žlutého másla. Každý dostal dřevěnou lžici — jakou bys ty, Marico, sotva byla vpravila do svých ústiček — a nabírali jsme společně, pilně a nadšeně. Občas křikla Liza na Daniela:

„Nevybírej jenom knedle!“

Ale čeledín nedbal valně kárání. Když bylo v míse již jen málo jídla, přitáhl ji k sobě směje se na celé kolo:

„Aby matka nemyslila, že špatně vaří!“

U večere měl hlavní slovo starý Jakopin. Toho dne pracoval u Presečníků. Měl-li ten stařík nějaké křestní anebo nějaké druhé jméno, nevím. Co jsem ho znal, jmenovali ho Jakopinem. Býval vojákem Radeckého a byl hrd na své útraty na vojně, hrd také na svou němčinu, jak si ji byl osvojil za vojenské služby.

Když se na stůl postavila omáčka, spustil:

„Co víte vy, kteří jste na světě nic nezkusili a také nic nevíte!“

„Pověz nám něco!“ prosila Liza, která se zřejmě ještě neudobřila s Danielem.

„Moc ti mohu pověděti“, odsekl Jakopin. „Nejkrásnější, co bylo, bylo v Bresci. Tam nás rebelové nějak koman- dovali, a hrabě Radecý“. — Jakopin maršálkovo jméno nemohl jinak vysloviti — „pravil: ‚Hoši, pojďme z města!‘ Téhož dne měl mě v rukou profous, protože jsem v čemsi neposlechl svého kaprála. Tlačili jsme se ulicemi, a ti dřáblové na nás stříleli se střech a s oken. Ano, takové to bylo!“

„Ale vy jste jim také odpovídali střelbou?“ vmísil se Daniel.

„Mlč, když nic nevíš! Nahoře za komínem vězel Taliánek a střílel po nás, až se kolem něho kouřilo. Pro smilování boží jsem prosil profousa, aby mi dal pušku do rukou. Dal mi ji! Bum! a ještě dnes ho vidím, jak se svalil, sjel po střeše a potom pleskl na kámen, že to střítko kolem dokola. Hezké to bylo! A pak jsme šli do Mantovy“.

„Co je to Mantova?“ otázala se Liza.

Tu se Jakopin rozčepejřil jako kohout na hnojišti.

„Mantova je město; ajne greze festunk, ajne greze boser“.

Tohle „greze boser“ polehtalo mě tak v uchu, že jsem se nezdržel smíchu.

„Jen se směj“, rozdurdil se Jakopin, „ale je to jen přece dobré, umíš-li německy!“

Protože bylo mléko dojedeno, vstala čeleď a odešla.

„A kde je Meta?“ otáží se hospodyně.

„Jedla u ohniště“, odpověděla matka, „a zdá se mi, že se před tebou trochu stydí“.

„Je dnes protivná“, dodal Boštjan, „a má-li takový den, není s ní řeči“.

Hospodyně mu odporovala:

„Nebuď na ni příliš zlý! Nemá valného zdraví a je také snadno vznětlivá!“

„Což má po tobě“, dodal hospodář spokojeně.

Dveře do pokoje se zlehka otevřely; hospodář a hospodyně ztichli. Chvilku postála, pak šla ke kamnům, takže celá její postava vstoupila do světla. Hned jsem viděl, že je ještě z polovice dítě, z polovice panna, tedy nejkrásnější stvoření, jímž obšťastnil Bůh zemi a muže na ní! Byla vysoká jako klas na poli. Tvář jsem ještě nemohl spatřiti, protože měla šátek tak uvázan, že ji jím skrývala.

„Pojď sem, Meto!“ pozval jsem ji poněkud drsně.

„Vždyť jdu!“ odpověděla tiše. Nato přistoupila k stolu, sedla si na židli a rozvázala si šátek pod bradou, takže spadl na ramena.

Na obličej jí padlo plné světlo. Jak vám, milé přítelkyně, popsatí ten obličej? To je to právě: nedá se popsatí! Pohlédl jsem na ni, ale hned odvrátila oči a zdvihla je ke stropu. Hlavou mi probleskla myšlenka: ten obličej, nebeský Rafaeli, se již jistě kdysi vznášel před tvým duchem? A vskutku, bylo to v Bologni, když jsem se rozplýval

před Rafaelovým obrazem svaté Cecilie! Naše Meta měla obličej svaté Cecilie. Kouzelný dojem pak ještě zvyšovaly světlé, narudlé vlasy, tížící silnými copy svatou Cecilii z Je-
lového brda.

Byl jsem všecek vzrušen, což jsem však nesměl ukázati dítěti. Moje drsnost ji v prvním okamžiku zalekla, ale rychle se osmělila. Mně nic, tobě nic promluvila:

„Bradu shod'! Jenom dobytek má chlupy na celé hlavě!“

Moje brada, na níž jsem si tak zakládal, se nelíbila tomu bodláku! To byla jediná slova, jež promluvila Meta onoho večera v mé společnosti.

Poslali mě spat nahoru. Rozžala se lojová svíce, aby nám svítila na tmavých schodech a vzali jsme s sebou také zhasínáček, abych mohl zhasiti světlo, což u lojové svíce nebylo maličkostí. V podkroví vonělo všecko obilím. Tam stály příhrady, jež nebyly u Presečníků nikdy prázdný. Bylo také „malované“. Na každé stěně bylo viděti zlatou monstranci s bílou hostií, ale věnčily ji hrozny líže velikosti, jaké kdysi přinesli ze země Kanaan. Tam stála také postel, široká, že by byla na ní mohla cvičiti celá setnina. Šedo-rudo-bíle byla pomalována v umělých čtyřúhelnících; na předním prkně, zrovna nad hlavami, zíralo vážně a starostlivě veliké boží oko, takže jsi mohl usnouti beze strachu pod jeho mocnou ochranou.

Lehl jsem si do postele na slamník vycpaný plevami, jenž byl pro mé kosti příliš tvrdý. Zhasínáčkem jsem zhasil světlo, takže v celé horní jizbě nepříjemně začpělo. Ale přece, jak příjemně se tu leželo! Už ten vzduch — spal jsem u otevřeného okna — naplnil mi plíce jako jemný a lahodný olivový olej.

Zavřel jsem oči: kolem mne kroužily zlaté monstrance s bílou hostií, jež provázely obrovské hrozny, a to v tak živých barvách, jak je dovedl zdi vdechnouti jenom samouk,

jehož zrodil poljanskému údolí nepatrný Divjakův mlýn při bystré Hotoveljšici! Janezi a Štefane, kdo vás dnes ještě zná? Jména slavných synův Štefanových lesknou se na kamenné desce v poljanském chrámě. Ale Janez a Štefan Šubič ulehli v zemi tiše a pokorně, jak svého času žili; samoukové — malíři a sochaři. Bylo to dvě vzácných slovinských plodů naší opuštěné matičky země! Velicí umělci by to byli, kdyby se byli tak vzdělali, jak vzdělali v potu a trudu své syny!

Na ty dva muže jsem myslel prvou noc na Jelovém brdu a vzpomínka na ně zvýšila soulad, jenž objímal Presečnikův statek.

IV.

Příštího jitra mě vzbudilo něžné zvolání: „Je čas vstáti!“ Sotva se dnilo, když jsem už vězel v šatech. Mé tělo bylo řádně osvěženo, neboť jsem spal, že ani císař nemůže spát lépe.

Dole v jizbě už stála mísa na stole a brzo byla kolem ní shromážděna společnost předešlého večera. Že byly šku-bánky časného jitra pány, o tom vám netřeba zvláště vy-kládati. Máti je polila „volovým maslovníkem“ a my jsme se nemohli ani dočkat, až se chopíme lžic.

Volóvi maslovník — nemožné slovo! A přece si na ně často krát vzpomínám, když si kazím žaludek po lůblaň-ských hostincích. Bohužel, i to jídlo — mouka, zavařená v podmáslí — přestalo, a bylo mi velice líto, když jsem se nedávno vyptával poljanských dětí, a ani jediné z nich nevědělo ani slůvka o volovém maslovníku. Jinak jsme jedli v minulých dobách, a také jsme jinak rostli a dorostli, než dnešní zelená drobotina!

Před chlévem jsme si s Boštjanem, oba s holýma ru-kama, připjali kloubce a sňali kosa se zdi. Liza přinesla z chléva krajáč pěnivého mléka. Uštěpačně se zasmála: „Heč!“

Ale její uštěpačnost se mne nedotkla: i tehdy, kdy jsem už chodil na vysoké školy, nesměl jsem o prázdninách nikdy lenošiti a kosu jsem znal lépe nežli Justinianův kodex! Kosil jsem, svážel jsem sám, a když nepřišli hnojaři, musel jsem si naložiti i koš hnoje a vléci se s ním sténaje po strmém úhoru. To byla nejtěžší práce, kterou jsme si my horáci vydělávali chleba. Koníčci a volkové, již se od té doby silně rozplemenili a rozmnožili, odstranili také hnojaře.

Dnes jsme chtěli kositi otavu na Mlinšách. Jdouce na tu louku nemluvili jsme mnoho s hospodářem. Protože mi nepřišlo nic jiného na mysl, otázal jsem se mimochodem:

„A co Meta? Ženiš se již hlásí?“

„Vždyť je ještě dětinská“, odpoví otec suše. „Posavcův z Martinova sela k nám tu a tam chodí. No, nevěm!“

„A děvče?“

„Kde by věděla, nač jsme my mužští na světě!“

Nesmírně mi ulehčilo při těch slovech, jako by mi po tom něco bylo!

Když jsme byli u Mlinš, přivítalo nás mladé jitro svojí nepopsatelnou roztomilostí. Ze široka se rozprostírala před námi louka. Otava vypadala krásně a květiny kvetly na zeleném palouku, táhnoucím se skoro až k bukovým lesům zeleného Blegaše. Pavouci byli natkali po trávě svými síťi, na nich pak ležela rosa stříbrnými krůpějami. Ozývali se ptáci, především strnad, jenž prozpěvoval neustále své „čer-čer-čeryčí“.

Všecko to vpíjela duše a záhy se rozezvučela ozvěnou něžných hlásků drobných ptáčků.

Postavili jsme se do řady. Nějakých deset kroků ode mne se ozval Daniel zřejmě opovržlivě:

„Změříme se?“

„Dobrá!“ odpovídám bez odkladu.

Domácí čeledín musí kositi napřed, a jeho čest vyžaduje, aby ho ostatní ženci nepředběhli, neboť se pokládá za velikou jeho hanbu, jestliže ho kdo v práci předhonil. Daniel si myslil, že bude mít se mnou snadnou práci a proto mě vyzval na souboj kosou. Tehdy, drahé přítelkyně, jsem ještě nebyl taková žalostná troska, jako jsem dnes; zdravá síla proudila mými údy a nelekl jsem se tak záhy soupeře.

Ale první chvíli nechtěla mi kosa řádně kositi a řádně mě poslouchati; utíral jsem ji trávou a brouskem. jsem po ní zvonil.

Daniel už měl radost:

„Jenom si odpočiň! Už vidím, že nejsi právě hrdina!“

Příliš skoro se radoval dobrák. Brzo jsem byl ve svém živlu; ve velikých vrstvách padala mi tráva a vůně svěží země z ní dýchala.

První jsem pokosil svůj pruh. Daniel odhodil kosu do trávy tak zlostně, že odlétla.

„Zlomíš kosiště!“ mírnil ho Boštjan.

Bylo dosti smíchu, což Daniela ještě více rozlítilo:

„Nechci již platu! Najdi si jiného čeledína, Presečniku! Půjdu k Domačejkarům kozy pásti, protože již vskutku nestojím za nic, když mě již každá žába přemůže!“

K deváté přišly Meta a Liza.

Vyprázdnili jsme krajáč kýšky. Slupnul jsem takový krajíc chleba, jaký bych nyní svým panským žaludkem nezničil, byť by šlo i o život!

Když to bylo odbyto, pravila Meta:

„Maminka říkala, aby přišel Janez domů“.

Ten Janez jsem byl já.

„Proč?“

„Maminka říká“.

„Nepůjdu!“

Nahnula se ke mně a pošeptala mi:

„Ale pojď se mnou! Ukáží ti něco“.

„Protože je dosti pracovníků, půjdu!“

Vstali jsme, chtějíce odejít. To zpozoroval čeledín Daniel a začal zlobit, jak jsme se svého času vzájemně zlobívali, když si chlapec a děvče — oba ještě pobíhající

v dlouhých košílkách — projevovali přátelství. Daniel se mlátil po svém kulhavém stehně a křičel:

„Muž a žena,
lžíce másla,
ona s ním už krávy pásala“.

Co to máslo a ta kráva znamenají, není mi ještě dnes jasno.

Meta pohlédla hrdě na čeledína a zasyčela: „Křivoni!“

Ten se však ještě stále řehonil a zpíval svou písničku o másle a krávě.

„Nuže kam?“ otázal jsem se.

„Pojďme ke Karlovšici“, odpověděla mi. „Jera ještě žije“.

Ve vsi na Kalarově dvoře stál osmiletý Kalarův Lovrica. Byly ho plné kalhoty a maso s něho zrovna viselo. Byl to největší darebák mezi vesnickou mládeží. Sotvaže spatřil Metu, zasmál se hlučně a ještě hlasitěji zakřičel:

„Liška! ouha! liška!“

Teď jsem se však něčeho dožil. Děvče se zachvělo a dech z ní takřka zahvízdl. Bleskem sjela její ruka k zemi a zdvihla kámen, který jí přišel právě pod prsty.

Lovrica se snažil rychle upláchnouti, ale bylo již příliš pozdě. Meta mrštila velice zručně kamenem a trefila Lovricu do terčíku, že zalomil rukama a s největším řevem utekl k matce do síně.

Situace byla mi jasná. V celém našem pohoří nebylo člověka, jemuž by se nebylo dostalo nějakého posměšného přezviska. Pro krásné světlé vlasy byla Presečnickova Meta „liškou“. A té „lišky“ se nemohla střístati, poněvadž veřejnost pozorovala, že ji strašně zlobí.

Chtěl jsem jí dáti několik slov otcovského naučení:

„Co pak to stále děláš? Sluší se to na ženskou?“

Bylo jí do pláče:

„Mohu za to, že mám ty ošklivé vlasy?“

Ještě stále jsem chtěl býtí otcem:

„Pověz mi, Meto, kdy je náš Blegaš nejkrásnější? Ne-li tehdy, kdy jej objímají ranní červánky? A kdy se ti líbí Starý vrch nejvíce? Zdaž ne tehdy, když všude vůkol něho září večerní červánky? A ty se zlobíš, že jsi přinesla sebou na svět záři, která ti ve dne v noci oslňuje tváře! Vidiš-li pak, jak jsi nerozumná?“

Tu jsme se spustili s cesty dolů na luka, jež se svažují po úbočích do Karlovského údolí. Po těch lukách jsme chodili již před pěti lety a už tehdy si je zamilovala naše srdce.

Těsně pod Jelovým brdem vytéká Karlovšica na velice hlubokém místě. Protože je čistá jako křišťál, odrážejí se v ní jasany a modříny. Pak šumí podél úbočí, tvoří malé hučící slapy, které se zase stékají v hlubiny, až se za šumu a pěn dospěje k hlubokému dolu. Ve všech hlubinách žije mnoho černo zelených pstruhů, takže voda až ztemní, když před tebou utíkají pod skalnatý břeh.

Dlouho mlčela; konečně pak řekla pokorně:

„Už se nebudu zlobit!“

Přišli jsme k největší hlubině, jež byla takřka uprostřed břehu. Obepínalo ji husté olší a toto křoví tvořilo takřka besídku. Vešli jsme do ní a usedli na měkkou trávu. Seděli jsme ve stínu, ale hlubinu ozařovaly sluneční paprsky. Na suché větvi nad vodou sedělo velkohlavé šídlo vodní, sivý hadí pastýř. Vedro probudilo ze spánku bílého večerního motýlka, spícího pod zeleným listem. Chtěl zkusití svých ospalých sil a vznesl se do teplého vzduchu. Ale hlaváč číhal a hned ho lapil, takže s drobného mučedníka padaly kousky bílých křidélek. Potom loupežník s oškubanou mrtvolou odletěl, aby jinde v klidu poobědval.

„Hleď ho!“ zvolala Meta. Bílá křidélka padala do vody, kde se hned ozvalo zvláštní šplouchání. „Jera se ozývá“.

Přistoupila k vodě a zdvihla lehounce ruku. Já jsem musel zůstat na svém místě. Odtud jsem viděl, jak zpod skály, kolem níž se sbíraly pěny, připlul veliký pstruh, jenž lapal po bílých kouscích na vodě.

Byla to „Jera“, již jsme už před pěti lety poznali! Přišel rozkaz: „Chytej kobyly!“

Lidumilně ještě dodala: „Ale rozmačkej hlavičky, aby příliš netrpěly!“

A lublaňský kavalír se plazil po břehu a pokorně lovil rychlonohé kobyly. Rozmačkával jsem jim hlavičky, takže jsem měl ve chvílce červené prsty. Ctěné dámy, s dítětem jsem se stal dítětem, přírodě jsem spočíval v náručí, s ní jsem dýchal a žil! A nestydím se ani dost málo říci vám, že se mi ještě dnes zdává za dlouhé noci, jak lovím kobyly v trávě u slapů hučící Karlovšice!

Přinášel jsem je děvčeti, které házelo každou zvláště do vody. Tam hodovala Jera. Postavila se stranou těsně u praménku vody; kdykoliv plula mimo kobyly, zmizela vždycky ihned v nenasytném žaludku.

Šestnáct po sobě jich Jera pozobala onoho rána; teprve o sedmnáctou nestála, takže ji pramének odnesl. Pak chtěla zažít. Odplula ke konci hlubiny, kdež zůstala. Držela se těsně u hladiny, že jí vyčnívala ploutev z vody a že bylo jasně vidět černé a rudé tečky. Při tom byla Jera klidna, jako kus dřeva, jenž se byl zastavil v klidné vodě, jenom chvílemi pohodila ocáskem a bystrá očka zářila jako jiskry.

Když jsem přistoupil blíže, neutekla hned. Pomalounku se potápěla, stále níže, stále níže, až ji odňalo dno mému oku.

„Polekala se tě! A teď jich několik nachytám, chceš-li je jísti.“

Vedla mne k nižší hlubině, jež byla mělčí a již obe-
pínala vykotlaná skaliska, pod nimiž se rády skrývají ryby.
Když jsme tam přišli, pohnulo se černé mračno: tolik se
jich skrývalo pod skalou.

A zase jsem zažil něco zvláštního. Shodila šátek s hlavy
a odvázala i ten, ježž měla kolem krku. Při tom se stydlivě
odvrátila stranou, abych nepostřehl, co nebylo určeno mé-
mu pohledu. Odhodila oba šátky do trávy, a tím bylo
stydlivosti v každém ohledu učiněno zadost. Obrátila se
ke mně, jako by měla deset šátků kolem krku; na rukou
pak začala vyhrnovati rukávce. Když byly na obou rukou
vyhrnuty, lehla si na břeh, řkouc:

„Aby mne jen nějaký velký mravenec nepoštipal!“

Beze strachu sáhla pak pod skálu a to tak hluboko,
že jí voda smáčela vyhrnuté rukávce.

Hrdě zvolala: „Už jej cítím!“

Kdo umí lovit pstruhy rukou — já jsem v tom od-
borník — ten také ví, jaká spokojenost se lovce zmocní,
když vehnal rybu pod skálou tak do úzkých, že již ne-
může upláchnouti.

Tu spokojenost pocítila také Meta:

„Myslím, že mi již neujde“.

V té naději přispěla ruce na pomoc ještě také druhou,
takže měla obě ve vodě a pod skálou. Zatím, co se tak
pachtila za rybou, zdvihla nevědomky pravou nožičku. A to
hodně vysoko, takže se zjevilo lýtko jako by z bílého
kamene vytesané! Byl to pohled, že by z něho byli sami
bohové měli radost! Že jsem také já měl radost, můžete
mi věřit; ale věřte mi také, drahé přítelkyně, že na mne
nepadl ani stín nějaké křivé myšlenky při té panensky
nevinné nožce, jež se mi tehdy objevila!

Ale byl konec slávy. Meta slabě zasténala, pak vytáhla bleskem ruce zpod skály a vstala se země. Byla tak ulekána, že se nemohla hnouti s místa.

„Co je?“

Nemohla odpovédět, jenom rukou ukázala do vody. Přiblížím se k břehu a hned ho zpozoruji, toho největšího nepřítele rybáře chytajícího rukou. Po bílém písku se přiloudal od druhého břehu, drže se u samé země a pohazuje malou, trojhranou hlavičkou. Kolem té trojhrané hlavičky stříhal neustále černým jazyčkem, na hřbetě pak nesl kříž na konci tlustého řetězu.

Meta odběhla na louku. U cesty na palouku ležel Kalar. V ruce svíral nůž a bodal jím do země. Něco bručel a nesrozumitelně vykládal. Když jsme přišli k němu, zdvihl hlavu:

„Děvče nechť jde napřed“.

Bylo patrné, že chce si se mnou promluvit. Meta odešla, Kalar pak začal:

„Advokát, že?“

Přisvědčil jsem mu. Dlouho hleděl před sebe.

„Mohl bys mi napsat psaní pro soud, tak, aby je potom člověk sám zanesl do Loky, kde by ho zavřeli bez litanií a bez četníků. Těch se bojím a nechci, aby mě před dětmi svázali“.

Hleděli jsme si z očí do očí! Dlouho! Pak umdlel a zase bodal nožem do země. Když se uklidnil, pravím mu:

„Poslyš dobrou radu! Ublížoval jsi mu, Luko, toť jisto, a trest se již šestnáct let plížil za tebou; svědomí tě hryzlo, a to je horší žaláře. Není-liž pravda?“

Jenom zasténal.

„Řekni mu, jak je ti líto, že jsi mu ublížoval, a nechť ve jménu božím zapomene. Uvidíš, že zapomene, a všechno bude vyrovnáno“.

Poněvadž neodpovídal, odešel jsem.

Uprostřed vesnice jsem dohonil Metu. Snad, ba skoro určitě ji trápila zvědavost, co mi říkal Kalar. Celá ves by se byla na to ptala, mé děvčátko však neotevřelo ani úst — byla to povaha!

U Kalarova statku vystrkoval za rohem rozčuchanou svoji hlavu Lovrica. Ještě stále mu vězel pláč v hrdle a vypadalo to jako vzlykot, když se ozval:

„Liška! ouha! liška!“

Meta si ho ani nevšimla!

Z modřínů pak se ještě stále ozýval strnad:

„Čer-čer-čer-čeriii“.

V.

Celý týden jsme sváželi otavu. Nakládali jsme ji na vozíky, s nimiž se těžce jezdilo po špatných cestách. Chvillemi bylo se nám všem opřít, aby se vozík na úbočí nepřevrhl. Zkusili jsme mnoho a znavení jsme chodívali spát.

V neděli se šlo na Goru. Ráno byla mše a v deset také. Kdo byl ráno v kostele, zůstal potom doma. Mládež spěchala na „desátou“.

U Presečníků se napřed vybrali otec a matka, vážně, jak se na rozšafné lidi sluší. Poté odešli Daniel a Liza. Už v síni se hádali a hádka se vlekla s nimi i když už byli daleko od statku. Daniel chtěl, aby mu dala Liza peníze, ale Liza se tomu stavěla se vši rozhodností na odpor. Než došli na Goru, vyždímal čeledín nesporně žádanou zlatečku ze stárnoucí služky a je také jisto, že ji potom propil.

Čekal jsem před statkem, až přijde Meta. Nebylo sice domluveno, že půjdeme spolu, ale rozumělo se to samo sebou; nikomu to nepřipadalo divným, ani otci, ani matce. Dlouho nescházela s podkroví; někde se tam — komůrek a jizbiček bylo tam nahoře plno — strojila.

Pokud běží o moji osobu, oděl jsem ji v šatičky času i okolí velice přiměřené. Zvláště přiměřeny byly ty šatičky okolí, kraji, jenž leží — jak víte — už poctivě vysoko v horách. Kdo loží po horách, tomu jest nositi zvláštní oblek, což také víte. Už několik let jsem ložil po horách, proto mi v tom ohledu nescházelo nic potřebného. Nezdálo se mi to ani dost málo divným, naopak, připadalo mi to jedině rozumným, že jsem se blýskal před Presečnickovým statkem, jako bych se chystal na Begunjšćici nebo

na Kredarici. Na nohou jsem cvakal dobře okutými botkami; lýtka vězela v šedých punčochách, které sahaly po krátké kalhotky, motající se kolem mých nahých kolen. Ke vši té kráse přidružil se ještě tmavý kabátek, vzadu z jednoho kusu. Netřeba mi snad ještě zvláště říci, že mi seděl na hlavě obnošený a pomačkaný klobouček a to s pery z tetřevího ocasu, jak se sluší na horského lezce.

Žil jsem v přesvědčení, že jsem oděn velice rozumně, velice vkusně a především také velice prakticky. Nepřipadlo mi na mysl, že jsem figurka, jaká nevystoupila v těch končinách snad ještě nikdy a jejíž veliká směšnost neujde obyvatelstvu. Dojmům směšnosti jsou naši horáci silně přístupni.

Konečně vyšla Meta přece z domu.

„Kde pak vězíš?“ durdil jsem se. „Na Goře už vy-zváněji na hrubou a my jsme se ještě ani nevypravili“.

„Ještě je dosti času“, odpověděla zkrátka, „za půl hodinky budeme nahoře“.

Tu zočila moje punčochy, sahající až po kolena — dlouhé punčochy směla v pohoří nositi jenom ženská — moje vlající krátké kalhotky a můj kabátek, jenž se v zadu podobal širokému prknu; sehnula se skoro až k zemi, zatleskala a rozesmála se tak, že jí až po tvářích slzy kanuly.

„Jak to vypadáš? Celá Gora se ti bude smáti! Kdo by šel s takovým?“

A zase se rozesmála. Nic mi nepomohlo: v největším spěchu jsem se musel převléci a odložití svoji turistickou slávu. Jenom pokrčený klobouček došel milosti v jejích očích, a to pro tetřeví pera, která se děvčeti líbila.

Na druhé straně nesmím zamlčeti, jak se oblékl můj skřítek.

Tenkráté nepanovala ještě v selských domácnostech ona protivná zpanštllost, již se zpitvořují dnes naše děvčata. Postavíš-li se v Poljanách na stezku před kostelem, vidíš

je, jak přicházejí v bluzičkách, a nechť mě řas, není-li každého roku více klobouků na ženské straně. Na nohou, jejichž velikost občas závodí s velikostí člunu, lesknou se bílé anebo dokonce zelenkavé botičky. Nejrady bys skočil se stezky do Ločilnice, aby ses nemusel na to dívat, jak se děvčata namáhají, aby ze sebe udělaly v mladých letech pravá ošklivá strašidla. Možná, že se ještě dožijeme šťastných časů, kdy budou naše děvčata s kloboukem na hlavě nosit vodu a v utažených šněrovačkách plet obilí a mrkev!

Meta toho obyčejně neznala. A přes to se nastrojila tak, jak okrašlují oltář o největších církevních slavnostech. Měla světlešedou plátěnou sukénku, již zdobily dvě žluté stuhy, složené v záhyby, takže to vypadalo, když kráčela, jako by se po plátně vinuli dva žlutí hadi. Kolem obličejů měla modrý šáteček, jež si byla pod krkem lehounce svázala. Při prvním kroku se jí svezl na ramena, takže se hezká její hlava zjevila ve vši kráse. Světlé vlasy propleta si stužkou z červeného sametu, což jí velice dobře slušelo, téměř ještě lépe nežli hřeben ze žlutého kovu, sedící na plavých vrkočích jako zářící koruna. Zvláštní moji pozornost budil zelenkavý šátek ze surového hedvábí, který si byla ovinula kolem krku. Krk pak vykvétal z něžných, bílých krajek, jako sněženka, vyrůstající v únoru v bílé sněhu! Onen hedvábný šátek byl připjat pod šijí, takže se tam utvořila roztomilá jamka, byl však také připjat dole, kde se už draly na světlo dva narůžovělé záhonky, o nichž by byla každá další poznámka zbytečná. Když si vykračovala, šelestily kolem Mety spodničky, a učinila-li příliš dlouhý krok, zaleskly se punčošky a ukázaly se střevičky, jež by slušely každé dámské nožce. Říkejte si, co chcete, byla nádherná jako růže v květnu!

Bylo nám chůzi co nejvíce zrychlití. Ale dospěvše ke kostelu, viděli jsme, že jsme nic nepromeškali. Bylo tam

už velice mnoho lidí. Postávali mezi boudami na úbočí na levo od chrámu. Prodávaly se tam šaty, nejvíce však sladkosti. Ale před mši se ještě nekupovalo; ba ani Veharův Nace z Delnic neměl ještě práce. Stál jako kat u špalku, do něhož byla zaseknuta ostrá sekerá. Tam se sekaly štruklje. Jestliže jsi to měkké, zpřímá postavené pečivo přesekl jednou ranou, bylo tvým; když se ti to nepošťestilo, musel jsi zaplatiti, a štrukelj zůstal Nacovi. Toto sekání budilo onoho dne na Goře největší zájem!

Téměř mezi posledními přišli Šimen a Luca. Ta měla na hlavě bílý šátek bez krajek, na šátech pak starý, rezavý haras, jenž byl v předu na dvou místech přeložen, takže bylo vidět červený podklad. Byl to teplý starý šat pro staré ženy a již tehdy dosti vzácný.

Jako dvě bázlivých štěňat přibližovali se k chrámovým dveřím. Tam poodešel Kalar, bledý jako stěna, od mužů, s nimiž byl rozmlouval. Předstoupil před Šimna. Lidu zmocnila se hned zvědavost a všecko se hrnulo k místu, kde stáli Kalar a Skalar. Luca strachy trhla hlavou: „Pro Kristovy rány, aspoň před kostelem nám dej pokoj!“

Onen však pronesl zřetelně a hlasitě:

„Ublížoval jsem ti a nyní mi ve jménu svaté Trojice odpusť a zapomeň!“

Šimen otevřel ústa a chopil se Kalarovy ruky:

„Všecko je zapomenuto, Luko, všecko je zapomenuto! Pochválen buď Ježíš Kristus!“

Lid se rozestoupil a ruku v ruce překročili Kalar a Skalar práh pohorského chrámu. Celou dobu Šimen opakoval: „Všecko je zapomenuto, všecko je zapomenuto“. Luca pak vytáhla odkudsi ze šatů růženec a přebírala prsty velká jeho zrnka.

To byla první sensace oné neděle na Goře. Druhá následovala po mši. Ale byla méně dojemná a mně cti nedodala.

Gorský chrám byl už za dětských let vrcholem mých tužeb. A vskutku, když jsem dostal první kalhotky, táhla mě matka na Narození Panny Marie na Goru. Šel jsem ztěžka, žízeň mě trápila, ale na všecko jsem zapomněl, když mě měla matka v kostele vedle sebe. Věřil jsem v nebe a myslil, že jsem toho dne aspoň v přednobi.

Nesmírně mě zajímala na boční zdi veliká freska, kde hnal svatý Jiří oře proti velikému hadu. A onen had — pravý pekelný zjev — byl pro mne nejdůležitějším bodem. Obdivoval jsem ho ještě více nežli pannu, která stála za hadem a jevila největší hrůzu. Tu pannu měl zachrániti svatý Jiří svým útokem. Legenda o svatém Jiří se představovala s největší prostotou, ale přes to s velice účinnou prostotou.

Velkou konkurenci tomu obrazu dělal hlavní oltář, na němž kralovala Panna Maria z Gory. Ve zdi za oltářem bylo okno ze žlutého skla, a když zasvítilo slunce, zdálo se, jako by se Maria koupala v samém zlatě. Po mém tehdejšímu soudu nemohlo býti vůbec nic krásnějšího na světě.

Když pak předstoupil před oltář kněz ve stříbrném ornátě, když se božím chrámem vznášela vůně kadidla a na kůru zapěly zpěvačky, byl jsem pevně přesvědčen, že dlí mezi námi Bůh a že jeho matka té či oné chvíle sestoupí s trůnu zalitého slunečními paprsky.

I dnes byl kostelíček plný. Na stěně ještě stále zachraňoval svatý Jiří svoji pannu a na přílbě měl ještě stále veliká pštrosí pera. Také Matka boží kralovala ve svém zlatě.

Od oltáře se vznášela vůně a na kůru zpívala Žganjarová Urša známou mariánskou píseň. Ale kde byly mé někdejší pocity?

Zdalo se mi, že je svatý Jiří špatně malován, a panna, již zachraňoval, měla rozhodně obličej bez nejmenší stopy života. Matka boží na svém barokovém trůně byla špatně vyřezána a pomalována příliš křiklavými barvami. K tomu ke všemu byl nemotorný kostelník rozbil žlutou tabulku v okně, takže bylo vidět díru, která silně vadila zlaté záři kolem svaté Panny. Žganjarová Urša pak chvillemi spíše vřeštěla než zpívala.

Bohu žalováno, že není dáno člověku, aby zůstal dítětem po celý život!

Slovo boží vykládal nám onoho dne na Goře páter Jakob, kaplan v Poljanách. Když vstoupil na kazatelnu, myslil jsem, že jistě hlavou zdvihne stříšku nad sebou. Ale všechno se uvedlo do pořádku. Páter Jakob jal se mluvit k lidu prostince, přirozeně a lehce srozumitelně. Politika se tehdy ještě nemísila do kostelních promluv, proto o ní pan kaplan mlčel. Vložil rolníkovi, jak žádá hospodářství, aby bylo jeho pole rok co rok lepší, a jak žádá jeho věčné blaho, aby se den co den zdokonalovala jeho duše. Tu myšlenku rozpřel páter Jakob tak podivuhodně, že se všechno hezky k sobě hodilo. A když posléze zdůrazňoval, že se naše duše značně zdokonalí, vypudíme-li z ní nepřátelství, a že si člověk zaslouží u Boha nejkrásnější věnec, odpustí-li nepříteli, který mu ubližoval, stannul shromážděné obci před duší Šimen Skalar a srdcí se zmocnilo hluboké pohnutí. Dole u dveří na ženské straně něco zavzlyklo, vzlykot se ihned opakoval před oltářem a poté uprostřed: v okamžiku plakaly všechny ženy! Dobře jsi vykládal slovo boží, pátere Jakobe!

Po bohoslužbě jsem vyčkal, až se kostelíček vyprázdnil. Když jsem vyšel na slunce, vyzváněli ještě stále na věži, až se to ozývalo ozvěnou od Blegaše a Mladého vrchu. U Vehara se již sekalo, v boudách byl už pomalu výprodej

Kostelník měl toho dne jakousi improvisovanou hospodu, kde jsi dostal polévky a chleba. Kdo neměl peněz, aby si zašel k Posevčnikovi, jenž měl na Malenském vrchu lepší a dražší hospodu, zůstal u kostelníka.

Na schodech u kostelníka seděli Šimen a Luca. Mezi nimi stála široká a hluboká nádoba s polévkou, totiž s vřelou vodou, po níž plovla řídká mastná oka. Do nádoby drobila Luca bílý chléb. Té nádoby by nezmohly z dnešního slabého pokolení ani čtyři osoby, ale ti dva ji vyprázdnili rychle!

Luca mě zahlédla, a zpozoroval jsem ihned, že je ve velkých rozpacích, protože byli mými dlužníky a přece tak „nádherně“ žili. Snažila se nějak omluviti, ale nepřipustil jsem jí k řeči. Štěstí dnešního dne zářilo jí i Šimnovi s tváří. A pravím vám, jak byla ošklivá, té chvíle zdála se mi hezčí vás vznešených dam, byť jste byly oděny hedvábím a sametem!

Slovinská selko, ještě stále tě ctíme příliš málo! Podobáš se mezku, jenž vláčí všecek odřen a sedřen vozíky po andalusských skaliskách! Pilná jsi v práci, stále jsi samá starost, aby nespadl některý roh domku, aby muž nenosil příliš mnoho do hospody, aby se děti nezkazily. Málo máš ze života, ubohá mučednice! A přece je tvojí zásluhou, že utiskovaná a roztrhaná slovinská domovina zůstala pohromadě! Té domoviny prvním sloupem jsi ty, slovinská selko, která spáváš obyčejně na slámě a pod roztrhanou příkrývkou a jídáváš, co zbude muži a dětem! —

Poblíže čekaly Meta a Liza.

„Koupíš nám něco?“ otázala se tato sladce.

„To se ví!“

Meta však řekla nějak bojácně:

„Ustupme stranou, tam přicházejí Posavcovi“.

A skutečně přicházeli Posavcovi z Martinova sela. Boty vysoko nad kolena, kamizolky na rameně, na vestách pak tlusté řetězy lesknoucí se jako stříbro! Byli to tři bratři: dva jako dvě klády, třetí pak dlouhá dratev. To byl Urbel, jenž pokukoval a lozil za Metou. Známi štváči o poutích a v hospodách, ale ve rvačce, jak brzo uvidíte, k ničemu.

Ustoupili jsme před nimi stranou. Napřed jsem koupil každé šátek, aby si do něho svázaly, co jim nakoupím. Na tom místě prodávala Maruša ze Selské doliny perník. Nabízela perníkové koně, kohouty a veliká srdce. Největší takové srdce leželo uprostřed a bylo křížem krážem ově-
čeno umělým kvítím, že se až všecko chvělo, jestliže jsi vzal do ruky ten honosivý výtvar Maruše ze Selské doliny. Mezi kvítím byl bílý lístek, na němž byly napsány Jenkovy verše:

„Včera večer plakala,
dnes je smutná, bledá;
to se ještě navzlyká,
že ji dostal děda“.

Možná, že to nebyly právě Jenkovy verše, ale tak něco podobného to bylo.

Zmíněné srdce jsem koupil Metě, menší bez kvítí pak Lize. Nakoupil jsem potom ještě jiných mlsů. Chvilími jsme se smáli nápisům, jež nebyly zrovna vkusny a také ne doporučující. Byli jsme v nejlepší práci, když za mnou zavřískal rozkřápaný hlas:

„Liška a lišák kouřili tabák!“

To hulákal Urbel; druhé dvě klády pak pokračovaly ještě ubozeji:

„Když ho již neměli, vodou se zpíjeli!“

Liška! Ve mně ztuhla krev! Poslední krůpěj krve zmizela také Metě s kvetoucích tváří a rty její byly bílé

jako vosk. Uzlíček s mým velkým srdcem vypadl jí z rukou a spadl na zem.

Urbel zachrochtal ještě jednou:

„Liška a lišák kouřili tabák“.

Ve mně procitlo zvíře, jež vězí v každém člověku. U vzdělance vězí sice v tmavém žaláři, ale běda, jestliže jej prolomí! Mně jej onoho dne prolomilo. Obrátím se a táži se zostra, koho se to týká.

„Koho?“ zasměje se Urbel. „Tebe a lišky, jež s tebou lozí! A sem také s tetřevími pery!“

Už vztahoval kostnatou ruku po mém klobouku. Mně se před očima rudě zamžilo. Veškerou svou velkou silou — tehdy jsem byl prvním lublaňským borcem — jsem ho uhodil po šklebícím se obličejí, že okamžitě ztratil rovnováhu a dlouhým svým tělem praštil Maruši ze Selské doliny do bohatého skladu perníku.

Pak jsem byl bleskem u bratrů, chopil jsem je železnou rukou za šjíje a pozvonil jim hlavami, až to tleskalo a až jsem viděl, jak jim naskakovaly boule. Pak jsem ještě každého vyplatil botou, že se octnuli na úbočí, kde lovili své kamizolky a chytali se také rukou trávy, aby se zachytili, což se oběma poštěstilo. Potom se dali na útěk.

Také Urbel se zatím vymotal z prken a kolčků, popadl klobouček a kamizolku a uháněl za řehotu lidu dolů, jako by ho hnal vítr.

Byli to křiklouni, ale kuráže měli jenom v rychlých nohou!

Stalo se tedy. Doctor utriusque iuris — odborník v soukromém a církevním právu se serval o církevní slavnosti a vystoupil tak junácky, že mu protivníci nemohli ani sebrati tetřevích per! Větší slávy se v pohoří dožítí

nemůžeš! Ale když jsem se vzpamatoval, mrazilo mě a styděl jsem se, že jsem se nikomu neodvážil podívat do očí. Posléze jsem přece pozdvihl zrak k té, jež byla vlastní příčinou celé rvačky. Z jejích očí plál mi vstříc největší obdiv a všechna šťastna vydechla:

„Připadáš mi strašně krásným!“

Sklidil jsem tedy největší uznání, neboť v pohoří je „hrozně“ nebo „strašně“ vrcholem, jehož lze vůbec dosáti.

Přibelhal se také Daniel. S junáckou odvahou sebral se země bobrový klobouk a mrštil jím za utíkajícími.

„Abyste měli něco na hlavě“, křičel, „až vás postaví za strašáky do kukuřice!“

I Jakopin se ozval:

„Hoj! dobře, aby dali lidem pokoj!“

Daniel se pak obrátil ještě ke mně, řka: „Dali jsme jim!“

Ale to všechno nedodalo mi nové odvahy a ještě stále velice zkrušen šel jsem s Gory na Malenský vrch.

Cestou se mne otázala stydlivě Meta:

„Co to znamená, co je napsáno na srdci?“

Nevrle jsem odpověděl:

„Co to znamená? Vezme-li si mladá starého, opláče to! Neznamená to jistě nic jiného“. A dodal jsem: „Vezmeš-li si mne, budeš také plakat!“

Odvrátila tvář a nemluvila již. —

U Posevčnicka se k nám přidružil páter Jakob. Ani slůvkem se nezmínil o rvačce a vzpomínali jsme živě časů, kdy jsme společně seděli na lavicích lublaňského gymnasia. Byl silný a na svoji sílu hrd. Té hrdosti neztratil ani tehdy, když už sloužil mši a kaplanoval v Poljanách. K Sovře na Videmský brod jsme spolu chodili a sbírali ploché kaménky. Potom jsme se postavili na cestu před Vidmem a zkoušeli o závod, kdo dohodí dále. A ploché kaménky

svištěly přes vysokou kostelní střechu. Každý z nás si připisoval vítězství; hádku zkončil páter Jernej, jenž přichvátal všecek udýchán od poljanské věže a zakázal si jednou pro vždy, abychom svými kaménky rozbíjeli tašky na faře anebo dokonce okenní tabule v biskupově pokoji.

Páter Jakob nechtěl nikomu působiti nepříjemnosti. Protože věděl, že budou tančiti, odešel ihned, jakmile byl obral kousek uzeneho masa.

Tančilo se na Posevčnikově humně. Hned po odchodu kaplanově začalo na humně vrzat. Koželjec z Muravy zkoušel své umění na klarinetě, Klepač z Četenje ravne pak zpracovával harmoniku. K této ne zvláště příjemné hudbě tahala děvčata své hochy. V pohoří je totiž starým zvykem, že tanečnice nutí do tance a tanečníci že se nechávají prositi. Tak jsem pozoroval, že se Daniel nechtěl roztočiti, dokud mu Liza nedala na máz vína.

Já jsem zůstal věren svému městskému obyčej:

„Meto, půjdeme?“

Obrátila se k Barbě: „Maminko?“

„No, nechť si!“ odpověděla tato.

Tančil jsem s ní. S počátku se nechtěla ke mně přivinouti, ale brzo povolila a přitiskla se mi na prsa, že jsem cítil, jak jí bušilo srdce. Podivno, jak umějí ty ženy v horách tančit! Kdy se naučí tančit, kde se tomu naučí, kdož to ví? Ale tančí, jako by byly stvořeny pro tanec.

Když jsme dotančili, zavedl jsem Metu po starém obyčejí ke stolu a nalil jí do pohárku vína. Smočila jen rty, ale celý obličej jí hořel. I matka Barba byla šťastna a pohlížela na Metu s velikým uspokojením. Bošijan — sřízlivý muž, obezřelý muž — vypadal méně spokojeně; ale neřekl nic.

Ještě jednou šli jsme si s Metou zatančit. Vhodil jsem takový peníz do houslí, že se rozumělo samo sebou, že

objednaný tanec platí výlučně nám dvěma. Cestou na humno svěřila mi přání:

„Něco bych si přála. Když tančíš, zadupej trochu! Je to tak hezké!“

Když jsme tančili, stálo kolem plno diváků. Všichni se v duchu zúčastnili tance. Daniel křičel: „Toč jí!“ A Jakopin: „Jen s chutí, Janezi!“

Metě kvetly růže po tvářích i po krku, zvláště když jsem si za tance zadupal, až se všecko otřásl.

Po tomto tanci Boštjan zaplatil a odešli jsme. Cestou k Jelovému brdu pronesla Meta:

„Bylo to strašně krásné!“

Ale Boštjan dodal:

„Ale Posavcův už k nám nepřijde.“

Z těchto slov vyznívala tichá resignace, tiché zřeknutí se nadějí, jež střízlivý a soudný muž snad choval v srdci.

Leč u matky nedošel podpory. Barba totiž zvolala: „Takového surovce nechci v domě!“ Její oko sledovalo s hlubokou láskou dcerušku, jež kráčela po mém boku a znovu a znovu ujišťovala: „Bylo to hrozně krásné!“

Den poté jsem šel něco hledat nahoře v podkroví. Jda kolem komůrky, kde měla Meta své věci, vidím, že je její skříň otevřena. Tam, kde měla šaty, prostřela kus bílého papíru a na něm leželo mé „srdce“ z Gory; ale lístek s nápisem byla Meta velice pozorně odstranila.

Mému stáří s takovou Presečnikovo děvče nevěřilo!

VI.

Otava byla pod střechou. Začalo se mlátit. Od rána do večera bušily cepy na Presečnickově humně. Posad po posadu jsme vymlátili, a vymláčené snopy jsme zpracovávali oklepůvkami, že se až plevami a prachem kouřilo. Šest nás mlátilo; protože Daniel při šesti nezůstával vždycky v taktu, hádala se Liza. Pšenka byla bohatá a velkého zrna. Fukar hučel a my jsme odnášeli ve velikých pytlech obilí do patra, kde se plnily příhrady pro radost hospodáři i čeledi.

V sobotu dosti pozdě odpoledne zacinkal pod vesnicí zvoneček. Mžikem ztichly cepy na humnech, ustal křik dětí a celá ves se pohroužila v tajemné ticho. Kněz jde zaopatřit nemocného! Z každých dveří vybíhali obyvatelé; páter Jakob se zastavil s bursou protkanou zlatem uprostřed vesnice, zdvihl Boha a požehnal klečícímu lidu. Bůh sám přišel v zapomenutou horskou ves, k chudoučkému, roztrhanému loži přišel, aby chorého uzdravil anebo, aby mu podal svoji pravici a uvedl ho přes temný práh smrti do slunných věčných výšin! Velkolepěji se ti nemůže zjevití demokratická myšlenka v největší úplnosti a dokonalosti!

Zaopatřovali Lucu. Zeslábla a smrt obcházela kolem chaty. Ale přece s ní měla ještě jednu slitování, takže Luca okřívala a nebylo jí třeba umřítí. Od Fortunových mi vzkázali, že tam nechal páter Jakob pro mne dopis a že nemohl čekat, nýbrž spěchal domů, kde ho bylo v sobotu zapotřebí.

Šel jsem si pro ten dopis.

Téměř v každé vísce v pohoří najdeš hospodáře, jenž se rád vychloubá, ať už majetkem či nějakou jinou věcí.

Na Jelovém brdu byl takovým chlubilem sedlák a šenkýř Fortuna, jenž si byl prodejem vína nadělal něco peněz. Co jsem znal tu usedlost, vždycky se vychloubala: otec házel při každé příležitosti své bohatství na stůl, děti ho bedlivě napodobovaly. Vedli si nějak pansky, zvláště dcera. Ta byla dvě leta v klášteře v Loce a přinesla si odtud nové jméno. Dříve byla Katrou, po locké škole pak Katinkou.

V hostinci u Fortunových jsem dostal dopis, který mi psali z Lublaně a jímž mě upozorňovali, že by se kancelář beze mne už dlouho neobešla. Když jsem vešel, zašvitořila Katinka nadmíru sladce: „Jak to, že k nám nechodíte, pane doktore? Což jsme vám tak protivní?“ Vykala mi, proto jsem jí musel také vykati, což mi připadalo velice ošklivým.

Děvče bylo ještě dosti hezké, ale vězelo v jakýchsi krátkých panských šatičkách, na nichž bylo patrné, že byly koupeny za laciný peníz u Kajdeta v Loce. Mluvila také nějak podle knih, přímo podle „Danice“, kterou si Fortunovi předpláceli.

Opakovala: „Což jsme vám protivní? Pan soudce se zastavuje vždycky u nás, když přijde úředně sem do hor. Což to! Máme každému co dáti, kdo k nám přijde, a byt byl sebe větším pánem!“

Abych ji utěšil: „Přineste mi půlečku vína, slečno Katinko! Víím, že naléváte dobré“.

„Slečna“ se rychle otočila a odkvapila s půlíčkem pro víno. Když postavila plnou sklenici přede mne na stůl, přisedla si a otázala se spokojeně:

„A není u nás hezky?“

„Je“, odpovídám jí.

„Abychom řekli pravdu, není široko daleko vůkol takového hostince. Sám soudce to říká a ten už prošel kus

světa. Pravím vám, kde jsou řádní lidé, je všecko v pořádku!“

„Daří se vám dobře, to je známo“.

Podívala se na mne s líbezným smíchem. Při tonu ta odporná ženština kroutila nějak divně horní částí těla, takže mi nemohlo ujít, že jsou její šaty řádně vyplněny. — Zvolala:

„Dobře, jistě dobře! Každý rok nosí otec do spořitelny a každé dítě má již svoji knížku“.

„Budete mít velké věno?“

Té otázky se mohla sotva dočkat: „Mohu říci, že bude větší nežli Presečnikova děvčete“. Byla přesvědčena, že mě to zajímá, proto opakovala s jakýmsi významným důrazem: „Větší jistě, než bude mít Presečnikova Meta!“

Prohodil jsem ledabyle:

„To se snadno vdáte“.

„Snadno, jistě snadno! Už se poptávali, ten a onen! Ovšem, jen tak také nepůjdu!“

Na toto vychloubání jsem neodpověděl. Ale Kátra vedla dále svou:

„Dobře udělal otec, že mě nechal dvě leta v klášteře. Tam jsem se mnoho naučila. Kdybych přišla dnes do města, nepůsobilo by mi to ani nejmenší starosti a jistě bych se dovedla otáčeti. Postavte některé jiné motovidlo z Jelového brda do Lublaně, a bude jako myš v mléku, která si neví rady“.

Hle, hle! Skromně se mi vyzpovídala a přesvědčila mě, že bude Katinka dobrou hospodyní, ať ji postavíš na venkov či do města! Tu jsem zdvihl náhodou oči. Nezpozoroval jsem vůbec, kdy se otevřely dveře, a přece stála u dveří moje Meta a zpod čela zíralo jí velice jedovatě dvě krásných očí. Zdálo se mi, jako by svatá Cecilie

z Jelového brda pouštěla na slečnu Katinku docela zvláštní blesky.

Ozvala se zkrátka a zostra:

„Maminka říká, abys přišel domů!“

Měkounce se vmísila Katinka: „Do večere je ještě dosti času“.

„Jenom pojď!“ Katře ani neodpověděla. Odešla, a nemýlil-li mne sluch, zavřela za sebou dveře dosti prudce. Katinka se smála: „Tak chodí u nás ženy pro muže!“

Zaplatil jsem. Venku čekala Meta. Chvilí jsme šli spolu mlčky, ale pak to v ní překypělo:

„Tož tak! My tě doma čekáme! Večere již stojí, já budu mít k vůli tobě hlad a ostatní se řádně nenajedí. Celý den se dřeme jako ten boží dobytek, a ty lelkuješ u toho kolovratu“ — to platilo slečně Katince — „a k Přesečnickům, kteří jsme přece tvoji lidé, už snad ani cesty nenajdeš! Je mne hanba! A chceš-li vědět, řeknu ti: tak je mne hanba a to pro tebe! Dobře, že otec ještě nepřišel domů. Co by říkal, kdyby to věděl! Tak jsem zlá!“

Proud její řeči hrne se dále a říkám, že ne zvláště vybranými slovy. Snažil jsem se ji uklidnit:

„Pracoval jsem celý den“.

„Nic!“

„Dopis mi tam přinesl páter Jakob“.

„Nic!“

„Chodí-li páter Jakob do toho hostince, smím tam jítí přece také já“.

„Nic!“

„Píše mi, že musím brzo do Lublaně a že je dosti práce v kanceláři“.

„Nic!“

„Když nic, tož nic!“

„Nic!“

Tak mě přihnala k Presečnickovu statku a zlostně jsme vešli dovnitř.

U večere se Meta ještě stále zlobila, což dávala na jevo tím, že měla šátek na hlavě tak uvázaný, aby jí zakryla půl obličeje. Měli jsme „raševinu“ a největší mísa byla jí plná. Tento znamenitý pokrm — mouka a jáhly hustě zavařené — upadl již také v zapomenutí, ale tehdy jsme si ho velice vážili. Pravá raševina byla tak hustá, že v ní lžice zůstala státi. Uprostřed nesměla scházeti jáma, do níž vlila hospodyně celou pánev sádla a škvarků. Z té jámy se omastek potom zase rozhazoval, jako se rozhazuje hnůj s kopy na roli.

S velikou rozkoší jsme slupli onoho večera chutnou raševinu. Ale Meta byla stále ve špatné náladě. Na nikoho nepohlédla, s nikým nepromluvila. Jenom, když zpozorovala, že jsem seškrabal na místě sobě vykázaném, co tam bylo vhozeno, sáhla svojí lžicí do jámky a naložila mi znova, takže jsem tam měl celou kupu škvarků.

To učinila několikrát, takže jsem byl touto naivní její laskavostí až dojat.

Jiného mínění byl však Daniel. Rozřehťal se: „Meto, spravedlnost platí pro všechny! Jestliže budeš postupovat tak nespravedlivě, podkopu ti jámu“.

Hodila lžicí na stůl a zlostně odběhla. Daniel se za ní řehťal. —

Není příjemno nositi celý týden prach na těle. Proto jsme se s Danielem smluvili, že se půjdeme po večeri vykoupati. Čeledín odešel, zavolav, že mě počká na vsi.

Když jsme byli s Boštjanem chvíli porozprávěli, šel jsem za Danielem. Před síní plnila Liza škopek vodou a tu mi napadla sladká myšlenka.

„Lizo“, zašeptal jsem, „připrav ji, přijdu volat!“

Ta prohnaná ženská ani brvou nepohnula a jenom se krátce usmála: „Hleď, ať přijdeš k pravému oknu!“ Světl něčo dohromady, na to stůněte vy ženy všecky, selky i paní! Proto jsem spolěhal, že Liza všeccko hezky spraví.

Na vsi jsme — sedíce na plotech — vykládali s hochy. Ti zdůrazňovali, že jsem přišel dnes po prvé na ves a že se stane velký div, jestliže mě nezanesou do vody. Daniel jim odporoval řka, že prý jsem si na Goře docela jistě dobyl práva na život selských chlapců. Ale ten důvod došel sluchu shromážděné společnosti teprve tehdy, když jsem se vykoupil značnějším penízem. Chvíli zpívali, chvíli hulákali, pak odešli k Fortunovi, aby tam propili, co dostali ode mne.

S Danielem jsme se vydali ke Karlovšici. V hlubině, kde se zdržovala Jera, jsme se vykoupali a smyli prach s hlavy a s těla. Voda zrovna řezala. Daniel se vymlouval na studenou vodu a byl záhy hotov. Ve skutečnosti táhlo ho však k Fortunovi, aby nepropásl svého podílu na pitce. Já jsem ještě nějakou chvíli zůstal, poněvadž mi byla studená voda velice příjemná.

Na Goře odbíjela půlnoc, když jsem dospěl k Presečnickovu statku. Nebylo zrovna jasno, ale tu a tam vyhlížel měsíc z oblaků. Kdykoliv se to stalo, stál Boštjanův statek ve světle téměř jako ve dne.

U zdi u stáje stál žebřík, lehký a pohodlný. Tiše a opatrně jsem jej zanesl k stavení a přistavil k okénku jizby, kde spaly Meta a Liza. Při tom jsem přehlédli, že jizba měla dvě okna.

Vy se smějete, ctěné přítelkyně, ale přece je pravdou, že vesnické návštěvy u okénka tají v sobě kus poesie. Při tom netřeba mysliti na něčo nedovoleného. Pozdě v noci, když je všeccko ticho, když leží jakési čarovné tajemství v kraji a ve vzduchu nad ním, hovořiti se svým děvčetem

a hovořiti s ním o lásce, toť přece poesie! Toť pravá poesie, jež je mnohem více, než ony plesy, na nichž povídají panští hoši o lásce vašim děvčatům, mořícím se v propocených šatech! A Bůh mi svědkem, že nejčastěji neslanými frásemi, jež nejdou ze srdce! U vás je všecko vyumělkované, u nás na venkově však panuje příroda, která je pravou matkou pravé poesie!

Po žebříku jsem vylezl k oknu a lehounce zatukal na okénko. „Meto, spíš?“

V jizbě zašustělo, jako by někdo vstával s postele. Zdálo se mi, jako bych slyšel pobíhání. Patrně jsem se zmýlil v okně a zatukal u Lizy.

Zavolám znovu. Docela pomalounku se otvíralo. Zjevila se mi v měsíčním světle. Byla červená jako malované vajíčko o velikonocích. Když se pustila ruka okna, bylo vidět, že se silně chvěje. Těsně se zahalila do „dlouhého šátku“ — nyní mu říkáte „převěsný šátek“. Protože měla copy rozpuštěny, měla tvářičky úplně změněny, ale přes to byla čarovně krásná.

Povzdechla:

„Bože můj, proč jsi přišel? Co řekne maminka?“

Jak vidíte, chtěla se mne zbaviti. Začal jsem tedy také vzdychati:

„Nemohu spáti, protože vím, že se na mne zlobíš“.

Chvilku otálela: „Však ty víš, že se nezlobím“.

„A proč ses zlobila?“

„Mluvíš s tou Katrou — s každou jinou bys mohl“.

Zdálo se mi, jako by se o ni pokoušela lítost. Potom jsem se otázal:

„Dáš mi na to ruku, že se skutečně již nezlobíš?“

„Dám“.

Vyprostila ruku, která se ještě stále chvěla, zpod dlouhého šátku. Dotknul jsem se měkkých prstů a chtěl jsem

podniknouti malinenkou procházečku po její sametové plati. Ale sehnala mě levicí docela obratně s bílé pěšinky! „Dobrou noc!“

„Dobrou noc!“

Když jsem po žebříku slézal na zemi, vystoupil ze stínu u stavení čeledín Daniel. Otevřel široká ústa až po uši, smál se potměšile a — položiv prst na ta široká ústa — sebral žebřík a odnesl jej bez jakéhokoliv hluku ke stěně u stáje. Svým jednáním chtěl mi Daniel dáti na srozuměnou, že mohu bezstarostně spoléhati na jeho mlčelivost.

Druhého jitra u snídaně jsem ihned postřehl, že příhoda té noci nezůstala utajena. Daniel stále ještě otevíral čelisti jako nilský krokodil, Lize nechtěl zmizeti jakýsi tajemný smích s obličeje, a Meta chodila kolem jako ve snách. Matku Barbu jsem několikrát přistihl, jak se na mne chvílemi dívala velice významně. Ale všechno mlčelo. Jenom otec Boštjan pravil chladně, když byl odložil lžiči: „Jestliže již i rozumní lidé ztrácejí rozum, pak nevím, co se stane!“

Protože byla neděle, neměli jsme práce. Dopoledne šel jsem jednou mimo chlév, kde napájeli Liza a Daniel dobytek. Slyšel jsem tuto rozmluvu:

Liza: „Co myslíš, co bude z toho?“

Daniel: „Co bude, to přece ví každý člověk! Je-li poctivec, vezme si ji, vždyť vidíš, jak už to ubohé zvířátko pomátí.“

Liza: „Mužský — poctivec, to je to právě! Jsi jím ty?“

Daniel: „Ty jsi starý medvěd a nebylo by divu, kdyby si to člověk rozmyslil. Rozumím-li ještě něčemu, bude u Presečníků svatba a budeme tančit až hrůza! Neboť, to ti říkám: Janez je poctivec!“

Liza: „Počkejme, jen počkejme, vy mužští nestojíte všeci za nic!“

VII.

Čas utíkal a byl již pozdní říjen. Obilí bylo již vylámeno; proto jsme pomýšleli na druhé věci, kterých je hospodáři na zimu zaopatřiti. Napřed stelivo pro chlév. Zase nám bylo vzíti do ruky kosu, onu krátkou, širokou kosu, již se osekává vřesoviště a jiné houštiny v lese. Nepříjemná práce: kosiště je příliš krátké a kosíř také stále povoluje, takže jej musíš pořád zatloukat, protože by ti kosa odlítla.

Také listí jsme hrabali, a to je již lehčí práce. Hrabou mužští i ženské, je tedy hojně řeči, hojně většinou velice málo obalených selských vtípů. Hrabání utíká rychle a hudbu ti obstarávají ořešník a bravník, sedící poblíže na smrku.

Aby bylo v zimě čím topiti, pokáceli jsme na stráni pod Kalem deset starých buků. Ke kácení mne nepustili, protože, není-li strom řádně kácen, spadne, jak nemá; a postavíš-li se nemotorně, mohou tě větve padajícího stromu aspoň citelně poškrábat, když už nic jiného. Když ležel buk na zemi, tu jsem jej kosířem klestil a osekával s větším úspěchem nežli Daniel, jenž nejraději hodně vykládal a málo pracoval.

Tak plynul čas a lískové oříšky již dozrávaly. Ořechové listí den ze dne více žloutlo a utrhl-li jsi mezi ním plod, byl zralý a hezky hnědý. Přicházely dopisy a už jsem nemohl déle otálet s odchodem. Ale jako vášnivý horský turista chtěl jsem ještě dříve na Blegaš. Není to sice nic zvláštního; ale dřepíš-li mu přímo na úpatí, bylo by hanbou, kdybys starému příteli nevyšel na plešatou hlavu. Téměř šest týdnů jsem už vězel na Jelovém brdu a práce mě

otesala, jako tesař peň ve smrkovém lese; byl jsem tenký a štíhlý, že jsem mohl ložit po horách.

Po večeri jsme poseděli ještě chvíli u stolu. Říkal jsem, že půjdu ráno na Blegaš, jelikož jsem už pět let nebyl nahore.

„Och“, ozvala se Meta, „maminko, mohu jít s ním?“

Matka byla v každém ohledu první instancí. Ale otec Boštjan odpověděl:

„Nač bys chodila? Pro tebe je to příliš těžká cesta; ostatně se najde pro tebe i doma dosti potřebné práce“. Slovo „potřebné“ Boštjan zdůrazňoval zvláštním přízvukem.

Meta svěsila rtík a nedívala se nikterak mile na otce. Ale proti dvěma ženským hospodář neobstál, což se rozumí samo sebou. Barba nepřemýšlela příliš dlouho:

„Proč by nešla? S příbuzným snad přece ještě smí, jestliže ji s sebou vezme. Půjde!“

Tím byla Boštjanova věc prohrána.

Příštího jitra o osmi jsme odešli. Ve svém batohu vzal jsem něco s sebou, ale nikoliv příliš mnoho. Ale nemyslete si, že jsem měl na nohou vysoké punčochy anebo nějaké krátké kalhoty, které by mi byly vlály kolem kolen. To všechno se nesmělo před Presečnikovou dcerou nositi, poněvadž to bylo ošklivé a směšné.

Šli jsme krásnými lukami pod Koprivnikom, kde roste mnoho lískového ořeší. Onen rok byl úrodný, proto není divu, že jsme hned sešli s cesty a chodili od keře ke keři. Závodili jsme, kdo nasbírá více ořechů a kdo větší okolík. Zvítězila Meta, jež měla oko jako veverka a také ne menší zručnost nežli veverka, jestliže bylo třeba jednotlivý oříšek anebo celý okolík sehnouti s větve. Překonala mě v každém ohledu. Objevila okolík, v němž bylo osm oříšků. Bohužel, dva z nich byly špatné, měly prázdná jádra!

„To bude mít maminka radost“, honosila se Meta, „až uvidí mé oříšky! To bude posypání o vánocích!“

Když jsme se vrátili na cestu, vyhledala hned dva vhodné kameny, jimiž louskala své oříšky. Když jsme přišli ke Kalu, nezbývalo jí už téměř nic, takže rozlouskala a sezobala i poslední zbytek, řkouc:

„Ech, však bude letos dosti vlašských ořechů!“

Na Kalu jsme vyhledali napřed studánku, jež je známa po celém Selském a Poljanském údolí, a ochlazuje a občerstvuje svojí znamenitou vodou chodce na Blegaš. Nabrali jsme si do sklenice a musím říci, že byla potom voda nahoře téměř ještě právě tak studená jako na Kalu u pramene.

Se sedla jsme se nedali strmou cestou, nýbrž mírnou. Ta vede velkou serpentinou na Malý Blegaš. Chůze byla příjemná: všude zelené buky, jedličky a smrky. A všude na zemi veliké kytice alpských růží; nepamatuji se však, měly-li ještě nějaký zapomenutý květ nebo ne; zato si dobře vzpomínám, že na bucích tropili veliký hluk šeděmodří brhlíci, kteří rejčili po stromech vzhůru dolů. Když se setkali s kropenatou dřevolezkou, jež šplhá jenom vzhůru, a dolů nemůže, zahnal ji šeděmodrý zlomyslník okamžitě, takže bylo slyšet hodně takového švitoření.

Onoho dne chtěl jsem Metě vykládati o své lásce a chtěl jsem jí široce a dlouze vysvětliti, že musí býti mojí ženou a že jí dám do města, kde se naučí vařit a německy. Jak vidíte, drahé dámy, zosnoval jsem si celý plán, jenž však byl — čehož jsem si tehdy ještě nebyl vědom — nešťastný a neproveditelný. Přesaditi ten horský kvítek do panské půdy, bylo by bývalo jistě bezvýslednou prací, což víte nejlépe vy samy. Ale onoho dne na cestě kolem Blegaše vězel mi ten nemilosrdný plán v hlavě a čekal jsem pouze na příležitost, abych se s ním děvčeti

svěřil. Ale mluv o lásce, když si Meta mně nic tobě nic sedla na zemi, rozlouskla prostřed cesty poslední dva oříšky a s rozkoší je schroupala bílými zoubky: „Jej, ty jsou dobré!“

Chvillemi se střetly naše zraky; něco se zalesklo v jejím oku, ale přes to pravila:

„Nehleď na mne tak divně!“

Jak jsem tedy mohl mluvit o své lásce! Dnes byla prostě děckem, jež mělo radost, že smělo býti v mé společnosti!

Přišli jsme k Ajdové rebře. V pravo i v levo byl les vykácen. Proto tam rostla vysoká tráva, a v ní všude plno rudých jahod. Ty byly arci již všechny obrány, protože je sezobou ptáci a hadi; ale Metě se přece jen podařilo nalézt rostlinu, na níž byly dvě rudé jahody. Na jednom vrcholku pak seděl drobný, bílý květ. Byla nesmírně šťastná: „Jednu sobě, jednu tobě!“ Rtíčky utrhla jahodu, pak nabídla bez všelikých rozpaků kytku mně. Jako ona, snědl jsem i já plod, ale květ jsem vložil velice opatrně do zápisníku.

„Zahod to!“ řekla kvapně.

„V městě mi bude ten květ připomínati tebe, Meto!“ Na líci se jí objevil lehký ruměnc, ale přes to se té věci již ani slovem nedotkla.

Když jsme přišli na Malý Blegaš, zjevil se nám Porezen v celé své nudě a zjevila se nám Črna prst ve své báječné kráse. Louže na Malém Blegaši byly suché a nebylo na něm ani ovcí, které se tam obyčejně pasou v celých stádech. Před námi se zdvihala vysoká hlava starého Blegaše.

Poněvadž šla dnes po prvé na Blegaš, bylo na ní vidět, že je zklamána. Myslíla, že jsme již nahoře, zatím

co jsme byli teprve na Malém Blegaši. Vzdychala, proto jsme si sedli a odpočívali. Odpočinuvše si, kráčeli jsme zvolna vzhůru, a to po pěšinkách, jichž je sice mnoho, ale jež jsou vesměs nespolehlivé. Chvilku jdeš pohodlně, ale náhle ti zmizí stezka pod nohou, že sám nevíš kdy. Potom jest se ti plahočiti po hladké trávě, až vypátráš druhou pěšinku, jež tě však právě tak ošálí jako předešlá. Taková chůze je únavná.

Mezi slovinskými horami není náš Blegaš velikánem! Nemá té velkoleposti jako ony hory, jejichž temena pokrývá vždycky sníh a kterou se již částečně honosí jeho soused Rakitovec. Jeho údělem je jenom pokorná krása slovinské alpské hory, jež nezná věčného sněhu, ani neúrodných strží, ani divokých srázů. Ale přes to i ve své skromnosti splácí stonásobně namáhavou cestu, již ti bylo urazit až na jeho drnovitou střechu. To jsme zažili s Metou, když jsme stanuli nahoře. Do svého sedmnáctého roku žila na úpatí Blegašově, a podnes ještě nebyla na něm nahoře. Kdybyste se dotazovaly po vesnicích kolem Jelového brda, ukázalo by se, že aspoň dvě třetiny obyvatelstva nebyly ještě nikdy na Blegaši. Naši sedláci chodí totiž jenom tam, kam je vodí práce!

Meta si nemohla oddechnouti, tak ji zaujaly dojmy krásného rozhledu. Obloha sice nebyla nejjasnější, a vítr honil mračna nad vrchem, že uháněla na jih jako stáda ovčí. Ale gorenjské a kamnické sněžníky se nám ukazovaly v celé své čistotě. Od Triglavu až po Ojstrici musel jsem jí vypočítati všechny bílé patriarchy a uvést jejich jména. Otevřel se svět, o němž se Metě podnes ještě ani nezdálo! Říká se, že prý na jihu vidět Jaderské moře. Byl jsem mnohokrát na Blegaši, ale moře jsem nespapřil nikdy. Dnes se tam dole v dáli něco kouřilo; přes to děvče tvrdošjně tvrdilo, že vidí zcela zřetelně modré moře.

Pak jsme se obrátili v tu stranu, kde leží bílá slovinská Lublaň. Kdo má dobré oko, může zahlédnouti lublaňský hrad, ale já jsem ho nemohl nikdy zahlédnouti. Je však možno, že jej Meta bystrým okem zahlédla. Pravila:

„Tam je tedy Lublaň, kde bydlíš“. Zamyslíla se a při tom si snad uvědomila, že brzo odjedou. Bylo patrné, že se jí na obličejí uhostil smutek. Otázala se zamyšleně:

„Kdy zase přijedeš?“

„Když ne dřívě, tedy na tvou svatbu, až se budeš vdávat, Meto. Toho dne se chci vytančit!“

Nevrle zvolala: „Nic!“ Toto „nic“ bylo vždycky důkazem, že je naše Meta zlá.

Dlouho zírala na jih, kde ve své představě viděla modré Jaderské moře. Při tom nedovedla přede mnou utajiti, že jí z levého oka vyskočila drobounká slzička a že jí stékala po líci. Odvrátila se úplně ode mne, abych nepozoroval, jak si utírala mokré líce. Ale zpozoroval jsem to přece.

Abych ji obelstil, vyzval jsem ji, abychom se šli podívat, zda najdeme nějaké alpské kvítí. To roste pouze na selské straně Blegaše. Prochodili a prohledali jsme tedy tento svah. Kalin bylo všude plno, ale nebylo na nich květů. Rovněž nebylo tu černoušků, jichž bývá ve vhodné době velice mnoho. Nedalo se už skoro s ničím počítati, byloť příliš pozdě. „Tu je hvězdička!“ zvolala Meta a vskutku vyhrabala z husté trávy opozdženou, malinkou, zelenkavou protěž, jež se občas vyskytuje na Blegaši; některý rok je jich více, některý rok není zase ani jediné. Po delším hledání našli jsme jich ještě několik v trávě, a Meta si je nechala všecky na památku na onen den, kdy byla se mnou na Blegaši.

Nato jsme si usedli v jednom z oněch dolíků, které jsou tak charakteristické pro Blegašovo témě. Bylo na čase,

abychom se po dlouhé chůzi poněkud osvěžili. Neměli jsme s sebou bůh ví co. Hrdě mohu říci, že jsem nikdy nezastupoval stanoviska oněch stále hladových a stále žiznivých horských turistů, kteří by s sebou vzali na Kredarici anebo na Begunjščici nejraději velblouda s těžkým nákladem!

Při té příležitosti projevila Meta všechny dobré vlastnosti pečlivé hospodyňky. Rozvázala skrovný malý batoh a s vážnou tváří rozložila po trávníku všecko, co jsme s sebou měli: pro každého krajíc černého chleba, několik suchých švestek a několik ořechů. Přinesla také dva kameny, aby mohla ořechy roztlouci. K tomu postavila ještě sklenici, do které jsme byli na Kalu nabrali studené pramenité vody. „Aby se nám lépe pilo“, upozornila velice vážně, „vzala jsem z domu šáleček, protože je ošklivo pít přímo ze sklenice“.

Tloukli jsme ořechy a jedli jádra s černým chlebem, což je dobré. I suché švestky jsme jedli s černým chlebem, což opět není špatné. Studenou vodu pak jsme pili z téhož šálečku a jako zamilovaný studentík jsem pil stále na témž místě, kam byla před tím přitiskla Meta svoje růžová ústečka.

Horské štěstí!

Přemohla jí síla horského vzduchu a oči se jí zavíraly. Metě se chtělo spát. Upravil jsem jí z batohů podušku, načež si ulehla a ihned usnula. Nad námi se ještě stále honila šedivá mračna jižním směrem, takže bylo slunce většinou zakryto. Ostatně nebylo beztoho přílišné vedro, děvče tedy spalo lehce a dobře. Byla obrácena tváří ke mně a dýchala klidně. Spánek jí vehnal trochu horkosti do hlavy i dělaly se jí na lících růže. Byl jsem s ní sám na osamělé horské výšině! Když ji objímaly

mé pohledy, cítil jsem velice živě, že by bylo téměř nemožno, abych se kdy od ní odloučil. Za tu krátkou dobu, co jsem dlel na Jelovém brdu, srostly naše duše. U každé práce jsme byli spolu den co den, a bývalo pravým divem, jestliže mě Meta na chvílečku opustila. Proto mě tu na temeni Blegaše velice mučila myšlenka, co počítí? Jistě, zašel jsem už skoro příliš daleko. Pohrávání s mladou duší nemohlo by se ospravedlniti ani příbuzenstvím, jež nás pojilo. Zlobil jsem se sám na sebe, že jsem mohl tak docela zapomenout na svá leta a že jsem si počíнал jako směšný stařec, jenž se kdysi plížil za Zuzanou, když se koupala. Ale všechny ty výčitky nezmenšily mých muk. Když tak ležela v rozkošném mládí přede mnou a když ve spánku promluvila ještě dokonce několik slov, jimž jsem nerozuměl, rostla má zlost jenom ještě více. Zdálo se mi, že jsem se dopustil neodpustitelného hříchu, porušiv rovnováhu mladé duše. Co počít? Mohl bych být jejím otcem, ale nyní abych si ji vzal? Snad jako král David Moabku Abigail, aby ho v posteli zahřívala? Pohlédl jsem na štíhlé tělo, odpočívající tak hezky přirozeně na zeleném trávníku; ale zároveň jsem si představil, jaké by bylo to tílko, kdybych je vstrčil do těch směšných hadrů, do nichž tak rády loží naše paní a slečny! A jaké by byly ty tvářičky, kdybych je vtlačil pod to, čemu říkají dámy klobouk a což je vždycky něco pomačkaného, něco pošlapaného, něco, co se nepodobá ničemu, co je vrcholem nevkusu a co, ctěné dámy, rozumného člověka vši silou od vás odpuzuje! Tak směšně by měla žiti Meta z Jelového brda; než uplyne rok, dostane souchoť a já budu jejím vrahem! Vymýšlel jsem si stále nové výčitky, jimiž jsem přitěžoval své trpící duši. Je také ještě mladá a hodně dětinská! Až bude rozumnější, sezná, že to, co nás poutalo, nebyla pravá láska. Přejde jiný, jenž probudí její srdce, a bude

nešťastná ona a budu nešťasten já, protože jsem se nedovedl ovládati v době, kdy bylo možno ještě všechno zmoci. Začal se mi ohlašovat rozum a protože jsem se přece jen nechtěl úplně odříci, rozhodl jsem se, že bude nejlépe, počkám-li rok. V té době nechť se děvče vyvíjí a možná, že si brzy uvědomí, že nejsem jediný mužský na světě. Jestliže na mne do té doby zapomene, také dobrá, aspoň si nebudu mít co vyčítati!

Když jsem se zase poohlédl po Metě, otevřela své tmavé oči. Nepřetržitě je upírala na mne, a zdálo se mi, že se z nich řinou paprsky lásky a štěstí. Ale přes to chci počkat ještě celý rok!

Bylo na čase, abychom se vydali zpět. Nyní jsme šli kratší, ale velice strmou cestou, jež vede přímo na Kal. Slunce stálo dosud vysoko a z lesa se ještě neozýval skoro ani jediný živočich. Když jsme scházeli s pažítu, vylítlo ze skal hejno orebic a spustilo se do údolí, že se zdálo, jako by se řítilo dolů kamení. Místy bylo tak příkro, že jsme se spouštěli — ruku v ruce — od stromu ke stromu. Tu a tam se roztokal na stromě tetřev; slyšeli jsme jeho fukání, ale obra nám zakrývalo větvoví. Chvílemi mu odpověděla hlučně tetřevice, ale ani té jsme nespátřili. Vzdychajíce dospěli jsme konečně na Kal, kde jsme si odpočinuli v opuštěné uhlířské boudě. Donesli jsme si vody ze studánky a osvěžili jsme se jí.

Na sedle je malá rovinka, na níž tehdy rostly čtyři smrky v čtyřúhelníku, a to asi třicet kroků strom od stromu. Meta si byla odpočala a proto se v ní zase probudilo dítě. Smějíc se zvolala: „Chytejme se!“

A již stála za smrkem a říkala mi, abych se postavil za druhý! Když jsem stál u svého kmene, zvolala vesele: „Žiberdaj!“ Rozběhla se k sousednímu stromu. Já jsem směl běžeti napříč. Jestliže ji chytím, nežli se dotkne onoho

stromu, vyhrají prý. A skutečně jsem ji chytil. Měla boty s podkůvkami a proto nebyla dosti rychlá. Uvázla mi v ruku. A jelikož jsem ve spěchu nemohl dávatí řádně pozor, dotkl jsem se jí, kde jsem neměl, a to snad i příliš nešetrně. Zarazila se všecka a vzlykajíc zaštkala: „No, to není nic!“ Okamžitě jsem ji pustil. Ale Meta hleděla na mne s takovou hrůzou, že jsem věděl: v tom okamžiku začala tušiti, že je mužský každé ženě největším dravcem!

„Pojďme domů!“ zasténala. Až k domu nepromluvila ani slůvka. Jenom občas mě změřila plachým okem, zrovna jako by nemohla věřiti, že se jí něco takového přihodilo.

Téměř u samé vesnice jsme potkali Lucu. Měla koš na ruce a v ruce srp.

„No, Luco, kam pak, kam?“ táži se jí.

Bylo na ní ještě znáti nemoc a vypadala jako suchý list, jenž ležel celou zimu pod sněhem. Odpověděla:

„Jdu do Kalarovy doliny a nažnu si řeřichy. Roste jí tam hodně a Kalar dovolil, abych si jí nažala. Pro vepře je dobrá“.

Obličej se jí rozzářil a nějak slavnostně začala vyprávěti:

„Jistě ještě nevíte, že náš Matijček půjde do služby ke Kalarovi. Je mu sotva sedmnáct let, a už bude volařem. To mám radost!“

„A co Šimen?“

„Šimen je žebráček! Pracuje, ale moc nemůže. Gra-diška ještě stále na něm hlodá!“

Luca se loučila: „Řeřicha se sama nepožne“. A se zářícím obličejem zase opakovala: „A to vám říkám, teď mám velkou radost, že přijde chlapec ke Kalarovi!“

VIII.

Druhého dne jsem ještě neodešel. Přihodilo se, co se u Presečníků stávalo každý rok několikrát: Liza a Daniel se poprali. Rvali se před chlívem, takže to nezůstalo utajeno vesnické mládeži. Na konec dostal Daniel takřka před celou vesnicí bití. U nás je totiž zvykem, že smí ženská — je-li ve špatné náladě — i udeřiti; je však hanbou, uhodí-li mužský ženskou. Viděl jsem už mnoho rvaček; vleklo-li děvče svého hochu z klubka rváčů, padaly těžké rány, ale na děvče nedopadla ani jediná, ať překázelo sebe více!

V Danielovi všecko kypělo, ale rány ranou oplatiti nesměl. Proto Presečnickovi utekl a zmizel od práce, aniž věděli kam. Nezbyvalo, než abych obstaral jeho práci já, neboť hospodář na všecko nestačil.

Uplynul prvý den, a Daniela nikde; i druhý den se blížil ke konci, a Daniela ještě stále nikde! Večeřeli jsme, když se vřítíl do jizby. Sedl si u samých dveří na lavici pod polici na mísy a pravil: „Nechť mi jenom někdo něco řekne!“

Skřípal zuby a zlostně zdvihal ruce. Zavadil o lžičník na stěně, takže se uvolnil a spadl na zem. Lžice a vařečky se rozlítly na všechny strany. Liza vstala od stolu, sebrala lžičník a vše co z něho vypadlo. Při tom neřekla ani slůvka, což čeledína ještě více rozlítlo.

Skřípěl: „Taková mě bude tlouci! Jen počkej, však budeš kdysi mojí ženou! Ty! Ty!“ Liza sebrala své věci a odnesla je do síně. Bije-li muž svoji ženu, není to sice hezké, ale není to hanba; hanba je být — cizí ženskou!

Onoho večera jedl s námi karlovský Anžon, známá figurka našeho pohorí. Z karlovského mlýna vymínil mu otec strmou a málo úrodnou stráň, a bratři mu pomohli, že si na ní postavil dřevěnou chatu, v níž bydlel. Čeho potřeboval, vydělal si namáhavě na tom svém kousku, kde každý rok překopal část úhoru. A zbylo mu ještě tolik louky, že si mohl držet v chlévě kravku. Vedlejší výdělek si opatroval tím, že chodil na Tolminsko pro nože a nožíky, měl-li jaké objednávky. Byl velikým podivínem, ale lidé ho měli rádi. I k Presečnickům docházel, a rozumělo se samo sebou, že si musí přisednouti ke stolu a pojísti. Nepřicházel jenom pro tolminské nožíky, přicházel též k vůli Lize. Bylo mu přes padesát let, ale jeho věčnou touhou bylo, aby mu Bůh uštedřil ženušku, která by málo jedla — většinu by musel snísti sám, neboť byl vysoký jako dub a široký jako chalupa — a hodně pracovala. Také děti chtěl mít, protože je manželství zřízeno proto, aby byly děti, což je vám, vážené dámy, beztoho dobře známo.

Karlovský Anžon donesl hospodáři onoho večera objednaný nožík, za nímž se byl „vrhl“ na Tolminsko, Lizi pak šátek žlutých hrušek, pro něž se byl „vrhl“ na Cerkljansko. Už několik let přinášel Presečnickově služce tyto hrušky a doufal, že jí jimi zvolna obměkčí srdce a že se Liza stane jeho ženou. Liza chroustala sice rok co rok hrušky, ale poďobaného Daniela přece nechtěla nechati. Přes to měl Daniel na Anžona zlost a také onoho večera se vrátil patrně jen proto domů, že slyšel o příchodu Anžonově. Nezdálo se mu rozumným, aby nechal Lizu samu se ženichem, který měl roli, barák, „chlév a kravku“.

Když se Liza zase vrátila, rozkřikl se čeledín znova:

„Počkej jenom, až budeš moje, pak uvidíš, kdo bude u nás tlouci, ty staré řešeto!“

Ozval se Anžon, pomalu a vážně:

„Řekl bych, že se s ženskou může i jinak mluvit“.

To Daniela silně rozehřálo:

„Co se staráš o mne! Já bych řekl“, — tu napodoboval řeč Anžonovu — „že se může něco slíznout!“

Protože bylo ještě něco v míse, nabral si Anžon ještě několikrát, načež položil pomalu lžici na stůl. Poté odpověděl bez zlosti a s největší mírností:

„Jestliže si tě Liza běře proto, abys ji denně polenem otloukal, není mně po tom nic. Jestliže si tě opravdu vezme, budu aspoň vědět, že není tak rozumná, jak jsem si myslel. Chce-li se mermomocí přivdati na poleno, je to její věc! Tak!“

„Mlč!“ vzkypěl Daniel, „mlč, ty proklatý horáku, nebo —!“

A zase klidně odpověděl Anžon:

„Jaké: nebo? Jenom pohled“ — tu zdvihl levici, velkou jako člun — „co budou vykládati lidé, přijdeš-li pod takovou ruku. Zhyneš jako hlísta pod podešví! Nech si tedy svoje „nebo“ hezky pro sebe. To je rozumné slovo!“

Anžon, vytáhnuv zatím své obrovské tělo, poodešel od stolu a postavil se uprostřed jízby.

Čeledín se nedal uklidnit:

„Já mám před tebou mlčet?! Pojď sem, a hned zviš, co znamená moje „nebo“. Snad bych se ještě každého nelekl!“

Anžon přistoupil:

„No, no, co se stane, no?“

V mžiku do něho Daniel vrazil.

„Hleď ho“, pronášel Anžon zvolna, „vrhl se na mne! Ty žebráku!“ Mohutnou rukou zdvihl ho bez námahy ke stropu, načež ho pustil, takže Daniel dopadl na zem celou

tíhou svého rozpitého těla. Anžon pak se rozesmál: „Teď už vím, jakou váhu má to tvé „nebo“!“

Daniel dopadl sice hezky ztěžka, ale nestalo se mu nic. Hned zase stál na nohou a bleskem měl v rukou dobře nabroušený tolminský nůž.

Ženy strachem vykřikly a od stolu zavzněl přísný hlas Boštjanův: „Nožem ne!“

Jenom Anžon se nerozčilil. Boštjanovi řekl: „Počkej chvílku!“ A pak se obrátil k Danielovi:

„Tedy nožem, nožem mě chceš, tím, který jsem ti přinesl z Tolminska. Hleďme! Myslíš, že se proto vrhám na Tolminsko? Hleďme!“

Ačkoliv byly Anžonovy údy jako klády, jež sebou nechají jenom stěží a nemotorně hýbatí, přece chytil s podivuhodnou mrštností Daniela za ruku a klepl ho po ní několikrátě pravicí, řka:

„Pustíš nůž, ty čertinče!“

Jelikož Daniel hned nepustil, udeřil ho rukou jenom několikrátě po prstech, že mu hned naběhly a nůž zabřinkl o desky. Pak ho obrátil a pomohl mu nohou, že odletěl na lavici pod policí; tam začal čeledín skřípěti a — plakati, jak už tomu bývá u starých pijáků.

Anžon sebral nůž a položil jej před Boštjana na stůl: „Nedávej takových věcí děcku!“

Obrátil se k Lizí:

„Počkej, Lizo, co jsem chtěl ještě říci? Vidíš, nelhu ti, pšenice byla letos dobrá a hezky sypala. Na brambory není také co naříkati a fizele byly plné, k zbláznění. To všecko je pravda a doma bylo úrody, že by se jí vojsko uživilo. A teď poslyš! V neděli budu na desáté mši v Poljanách. Z domu vyrazím o chvíli dříve, abych se domluvil s páterem Jernejem. Libo-li ti, přijdi také. Možná, že budeme mít již na desáté mši první ohlášku. Lidé budou

chvli vykládat, ale bude to ještě stále lepší, než kdyby se oslavovala svatba polenem. Nechceš-li, nechej! Ale říkám ti, že hrušek potom už také nebudu nosit. Nu, dobrou noc!“

S těmi slovy odešel.

Pod policií na mísy byl Daniel za pláče a skřípění usnul. Protože se Liza o něho nestarala, musela ho dát na slámu matka.

Druhého jitra se žilo na statku, jako by se nebylo nic přihodilo. Pracovalo se podle starého zvyku a Daniel konal své práce, jako by nebyl nikdy utekl. Ale mně bylo odejítí. Proto nám nachystala matka Barba lepší oběd a také něco usmažila. Ba, i bílou kávu jsme měli na stole, což bylo tehdy něco mimořádného.

Na rozloučenou jsme si podali s otcem a matkou ruku. Při příchodu se ruka nepodává, při odchodu však ano — taková byla tehdy etiketa v horách a bylo se ti jí řídití, jestliže jsi nechtěl, aby ti vyčetli, že se neumíš způsobně chovat.

„A přijdi zase!“ zněla slova na rozloučenou. Meta mě doprovázela, jak jsem očekával. Nesla mi veliký šátek, do něhož mi dali ořechů, švestek, smažených lívanečků a — nemýlím-li se — i několik párů klobás. To všecko mi dali při loučení, a bývalo by bylo urážkou, kdybych byl chtěl takový dar odmítnouti. „Šátek dones příležitostně zpátky“, pravila Presečnice, davši uzlík dceři.

Před chlívem stáli Daniel a Liza, ale nikoliv spolu, nýbrž každý na jiném konci. Smutně zírali za námi, zvláště Daniel byl zkormoucen a smuten. „Och, och“, zavzlykal, „bylo to hezké, když jsi tu byl. Přijdi brzo!“ Liza mlčela a tvářila se zamračeně, protože se ještě stále zlobila na čeledína.

Šel jsem s Jelového brda k Malenskému vrchu a jako vždycky, kdykoliv jsem šel touto cestou, sál jsem krásu

této krajiny. Meta, nesoucí můj šátek, kráčela těsně vedle mne jako hromádka neštěstí. Netroufala si na mne ani pohlédnouti, protože by ji zalily slzy. Bylo to na ní vidět.

Když jsme přišli k místu, kde v hluboké dolině dřepěla chata karlovskeho Anžona, spatřil jsem ho při práci na stráni. Klučnici kopal úhor, až se mu sbíraly na širokém obličejí velké krůpěje.

„Hej, už jdeš“, křičel, „ale přijdeš zase! Pracuji na nivě“. Byli jsme již dosti daleko od něho, když ještě zavolal: „Meto, řekni Lizi, že pracuji na nové nivě!“

Pod Malenským vrchem jsme stanuli na místě, jemuž říkají „Na Poklonu“. Je to trávník uprostřed lesa, odkud je vidět čtyři kostely. Za tebou Matka boží na Goře, před tebou Svatý Martin v Poljanách, na jedné straně Čabrače, na druhé Gabrška gora. Kteří světci jsou tam, toho vám dnes už nepovím. V dřívějších, pobožnějších dobách se lidé na tomto místě zastavovali a klaněli se každému kostelu. Ten zvyk byl jistě v lidu silně zakořeněn, protože je v našich horách takových „Poklonů“ velice mnoho.

Tam jsme si usedli, patrně proto, abychom oddálili okamžik loučení. Bylo mi tak u srdce, jako kdysi, když jsem se na konci prázdnin loučil s domovem a s matkou, která mě vždycky vyprovázela kus cesty. Když každým krokem mizel kus domácí země, tu krov rodného domu, tu vízka na kopci, tu temný hvozd na Samsonu, tu něco jiného, rvalo mi to srdce. Tehdy jsem patřil na silně vráščitou tvář té, jež je už dlouho pod zemí a jež na světě neměla nic jiného nežli starosti a práci, dnes pak na tvář dívky, která začala požívati hořkých plodů, jež rodí každá láska na zemi.

Když sňala šátek s hlavy a položila jej na trávu, zpozoroval jsem, že měla ve vlasech žlutý hřeben, jenž

se obyčejně nosí jenom v neděli a ve svátky. Chvillemi vydechla velice zhluboka a obrátila se tváří ke mně, jako by mi chtěla něco říci. Ale neměla odvahy, aby promluvila. Konečně sáhla do šátku a vytáhla z něho malý, bledožlutý lívaneček, „bob“, který dělají v horách z tak hustého těsta, že by se hodil spíše za náboj nežli za pokrm.

„Máš už jistě hlad“, pravila prosebně, „na, jez!“ Nějak jsem se zdráhal, pročez poprosila znova: „Jenom jez!“ Musel jsem jísti, a ona neodvrátila pohledu ode mne, dokud jsem do sebe nevnutil poslední kousek.

Když byl „bob“ sněžen, nevěděla zase, co by řekla. Tu přilítlo hejno drobných mlynářů a usedlo si na blízky luh. Ptáčci se navěšeli na větvičky a zobali s listů, co se dalo. Pak odšustěli právě tak rychle, jak byli přiletěli. Na Metině čele objevily se zatím husté vrásky a dívka začala mluvit tak vážně, jako by mluvil moudrý otec Boštjan:

„Je ti jistě podivně, jsi-li sám v Lublani. Nemáš člověka, jenž by ti vařil, jenž by ti pral. Onemocniš-li, jsi na tom hůř, než dobytek v našem chlévě, o nějž se aspoň Liza stará. Nemyslíš, že ti toho není třeba?“

„Jaká pomoc? Kde vzít kuchařku? Starou nechci, mladé nedostanu“.

Zajiskřilo jí v oku, a postřehl jsem, že se začíná žlobit.

„Nemluv tak nerozumně! Podívej se na panáčka v Javorjách: vzal si k sobě příbuznou a stará se o něho, že je spokojen“.

„Kde naberu příbuznou? Která je mladá, nebude chtít ke mně“. Nedaleko něco bíle kvetlo. — Pokračoval jsem: „Co potom? Jsem takový jako tohle: teď před zimou kvete a co z toho bude? Květ opadá a nebude z toho zhola nic. Je-li mladá, mám si ji vzít?“

Ruměncem jí polil tváře, když zavzlykala: „Kdo mluví o tom?“ Ruku tiskla na prsa, aby utišila pobouřené srdce.

Odpověděl jsem: „Když ne, pak je ještě hůře! Neznáš města a jeho zlých jazyků. Nebudeš u mne ještě ani čtyři týdny, a neodvážíš se na ulici, tak tě bude hanba“.

Z lící jí zmizela všecka krev. A pohled, jímž na mně utkvěla, podobal se pohledu srnky, po níž jsi v zeleném lese střelil a již jsi těžce zranil. „Ježíši, kdo mluví o inně?“ Plna rozpaků vstala a zvolala: „Tam rostou „Kristovy košilky“. Poodešla po trávníku, trhala jakési kvítí, o němž nevím, kvete-li vždycky tak pozdě, až zmizela mezi buky, kde patrně kvetly také „Kristovy košilky“.

Bylo mi jí líto, že jsem jí zkazil plán, na nějž přišla za nocí, když nemohla spát: pouhou hospodyní a kuchařkou chtěla u mne býti a ničím více. A jak moudře mi to všecko vyjevila, takže podle jejího názoru nebylo možno, abych poznal, že myslí na sebe! Teď se styděla a skryla se přede mnou do lesa.

Když se vrátila, měla v ruce velikou kyticí Kristových košilek, ale oči byly uplakány.

„Meto“, pravil jsem, „je na čase, abych šel“.

„Počkej ještě chvílku, není nikterak na spěch“.

„Zpozdil bych se, je už pozdě“.

„Není ještě pozdě“.

„Jak se dostanu do Lublaně, když ještě stále otálím?“

„Zdrž se v Loce o chvíli méně“.

„Dej mi ruku na rozloučenou. Budeme na sebe jistě vzpomínati“.

Podala mi ruku: „Já jistě!“

Tu mě přemohlo pokušení a zapomněl jsem docela na svá předsevzetí:

„Hleď, Meto — v městech je zvykem, že se přátelé, kteří se mají rádi, políbí, když se loučí. Řekněme na líce, když ne na ústa. To činí přátelé. A my jsme přece přátelé!“

„Jsme“, zaštkala; „a není to hřích?“

„Jaký pak hřích!“ Už jsem jí měl v ruce, líbal jsem ji na tvář, kde jsem jen mohl, na ústa a všude. Nebránila se. Když jsem se od ní odtrhl, zůstala státi na místě jako žena Lotova.

Dole u Lovského brda, kde zabočuje cesta do údolí, ohlédl jsem se za ní naposled.

Meta stále ještě stála jako socha „Na Poklonu“ a na prsou, k nimž tiskla ruku, svítila jí hvězda z Kristových košilek.

IX.

Zase jsem byl v městě, zase v mlýně, jenž mele pro mlynáře a nikoliv pro toho, kdo přinesl melivo! Pohřešoval jsem všeho, co bylo posledních šest týdnů srostlo s mým životem: především horského vzduchu, jež mi bylo zaměnití za výpary lublaňského močálu; pohřešoval jsem však také zvláště venkovských obličejů a přivykal jsem jenom stěží vyholeným a vymydleným tvářím; obzvláště těžce jsem si zvykal na vaše ženské tváře a na vaše nemožné šaty. A co říci o své práci, jež takřka ani není prací; jako bys písek zaséval do zorané role anebo pekl bábovky ze žluté jílovce.

Pohněvali mě také přátelé a přítelkyně. Kdo mě potkal, strkal mi pod nos, jak vypadám zdravě a mladě. Aby moje špatná nálada vyvrcholila, nedal mi můj lékař pokoje, dokud mě nesměl svědomitě a přesně prohlédnouti. Proklepal mi záda i prsa, tůkal mi kolem srdce i jater, a poté mínil: plíce jako kláda, srdce jako rysí a také játra se docela hezounky scvrkla na přípustný objem. Pak ještě vykřikl: „Teď vidíš, jak pomáhá dobrá rada! Ať zase nezačneš příliš pít, ty zvíře!“

Také pan Bon mě potkal a rozpovídal se: „Jsi jako květina. Čert by v tom vězel, aby ses neoženil! Přijdi se k nám na chvílku podívat“, — ubožák se mezitím oženil — „už jsme ti se ženou něco vyhlédli“. Poněvadž nechtěl zmizet, nechal jsem ho prostřed ulice, aniž bych mu co odpověděl. Ještě tohle! Když jsem si přece předsezval, že před rokem o ženitbě nehlesnu!

Přesto jsem neustále myslil na svou dívčinu na Jelovém brdu a to i při práci, když jsem kul nejnudnější

žaloby. Její obraz tanul mi na mysli v noci i ve dne. Ve snách jsme chodili na Goru, na Blegaš a ještě jednou jsme prožili šestitýdenní společný pobyt u Presečníků. Časem mě ty vzpomínky tak zaujaly, že jsem hodil práci do kouta, opustil suchopárnou pisárnu a bloudil kolem Rožníka a jeho plešatými lesy, rozzloben na celý svět a především na sebe, zamilovaného starce!

Onoho roku byl dlouhý a krásný podzim. Posledního října však přece chvíli pršelo, protože jsem dřepěl ve své kovárně. Najednou se otevrou dveře a vejde můj známý Daniel s člověkem, jehož jsem v prvním okamžiku ani nepoznal.

„Přivedl jsem toho muže“, promluvil Daniel. Byl sešlý a nuzně oděn. Na podřobaném obličejí měl zřetelně napsáno, že poslední dobou žil velice nepořádně a pil bez rozumu.

Otázal jsem se ho: „Co dále, Danieli?“ A znovu odpověděl: „Přivedl jsem toho muže“.

„U Presečníků všecko v pořádku?“

Osopil se na mne: „Což vím, když jsem už odtamtud utekl! S tím si promluv! Je to Mlačan z Jelového brda, a právě Mlačan by chtěl s tebou mluvit“.

Nyní jsem poznal muže, kterého přivedl Daniel.

Mlačan z Jelového brda měl menší stateček, asi osm kusů hovězího dobytka a něco skotu. Luka byla řádná a role dobré. Když starý Mlačan odevzdával majetek synu, neměl sice dluhů, ale měl ještě čtyři děti, jimž vymínil skoro tolik; zač celý stateček stál. Mladý se hned oženil, ale oženil se z lásky a vzal si dívku, jež byla sice velice řádná, ale neměla zhola nic. Mlačan tedy těžce hospodařil a velice namáhavě dobýval každého roku ze své země úroků, jež musel odpočítat na cizí dlaň.

„Co je s tebou, Mlačane?“

„Nic dobrého“, odvětil mi a začal se ošívát. „Mnoho práce, a bídný život“.

Daniel se rozdurdil:

„Co budeš obcházet? Mluv zpřímá! Doktoři nemají tolik času, aby jej krájeli a rozdávali, jako ty svým dětem chléb. Vidím, že jsi fulpas; promluvím tedy já!“

Leč i Daniel se napřed poškrábal za levým uchem. „No, abys věděl: statek by rád prodal; a ty mně půjčíš dvě stě zlatých; pak půjdeme do Ameriky. Žije prý se tam lépe nežli na Jelovém brdu pod Blegašem. Nuže, do Ameriky! Mlačan pro ty podíly, jež mají druzí vymíněny, podíly, jež mu starý uvalil na hřbet a jež Mlačana zničily, a já —“ — tu se trochu zakoktal — „pro víno a kořalku“.

Vzlykal: „Říkají, že je tam zakázáno pítí. Opilce zavírají, takže nemohou ven. Jistě obrátí i mne, a pak uvidí Jelové brdo, co to znamená, jestliže Daniel pracuje!“

Rozehřál se: „Jak budu pracovat! Až pak bude všeho dosti, vrátím se a donesu amerických dolarů, že jimi naplním koš na hnůj. Pak se ožením a abyste věděli: mladou si vezmu, ne nějaký starý stěp, pro nějž bych se rmoutil dnem i nocí. A moje mladá ženuška bude také žítí! Práce nebude mít žádné, bude se jenom procházeti po louce; aby jí ušel dlouhý čas, bude trhat silenky a louskat jimi o mladé čelo. Teď víš, proč chci do Ameriky!“

„Snad do toho bude míti ještě někdo druhý co mluvit“, zasmál jsem se. „Možná, že Liza“.

„Liza již nemá co mluvit“.

„Od kdy?“

„O takových věcech nemluvím rád, už jsem na ně zapomněl“.

Rozednívalo se mi.

Táži se: „Od onoho večera?“

„Zajímají-li tě takové věci, zeptej se na Jelovém brdu!
Já se již o ně nestarám!“

Tu se vmísil Mlačan:

„Nevytáčeš se! Liza se vdala a vzala si karlovskeho Anžona, to je to! Mne ženou dluhy do Ameriky, Daniela ženská! Tak je to!“

Zvolal jsem: „Tož Liza přece „vyrazila“ do Poljan k páteru Jerneji?“

„Ovšem, že šla; a byl by to také div, kdyby byla nešla. Dnes je již vdaná a nosí koše po Anžových stránkách. Tak, tak!“

Daniel se přímo dusil, i udeřil rukou na stůl: „Mlč, osle! Dostí o Lizi! Bude ještě litovati, že si vzala toho starce; já jsem já! Dnes prodáváme statek a o tom mluv!“

„Proč jste nešli k notáři do Loky? Tam se dělají takové listiny snáze“.

Daniel měl zase hlavní slovo:

„Co budeme chodit po cizích! Přišli jsme k tobě, protože víme, že jsi poctivý. Snad nám to udělá — říkali jsme si — za pouhé kolky; koupíš-li to sám, zůstane ti to tak jako tak“.

„Já to mám koupiti?“ podivil jsem se.

Onen odvětil klidně:

„Myslili jsme oba, že to skoro určitě koupíš“.

„Proč, probůh?“

Daniel se nedal odbýti: „Mlačan a já soudíme, že je Mlačanův statek po Presečnickově nejkrásnějším na celém Jelovém brdu. Dva lidi, byť měli i několik dětí, užijí hezky a bez zvláštní práce“.

Odpověděl jsem: „A já mám pracovat na Mlačanově?“

„Ano, zrovna na to jsme mysli! Člověk, který je zrozen pro selskou práci, dá snadno s bohem šibalství, protože je přece tolik doktorů na světě, že jich až přebývá“.

Đasa, ti dva mi řádně zatápěli v mé advokátní píce!
Zamyslel jsem se.

Zapomněl jsem vám, vážené dámy, řici, že se rvačka na Goře dostala před soud v Loce. Posavcovi mě žalovali, že jsem jim ublížil na těle a že jsem jim ve zlém úmyslu poškodil kamizolky a klobouky. Pan Levičnik na lockém zámku mě bez milosti odsoudil, abych zaplatil padesát zlatých pokuty a za kamizolky třicet zlatých. Dost mě stála malá rvačka na Goře; a k tomu ještě ty spokojené obličejce Posavcových chlapců při prohlášení rozsudku! Rajskou radostí otvírali ti tři darebové ústa až po uši.

Pan Levičnik se s rozsudkem ještě nespokojil; postoupil spisy komoře k dalšímu řízení. A právě když jsem rozmlouval s Danielem a Mlačanem, doručila mi komora vyzvání, abych do osmi dnů vysvětlil, jak se v mých očích srovnává venkovská rvačka na Goře s mými stavovskými povinnostmi. Už jsem viděl své kolegy shromážděné k vážnému soudu, jak mě pekou a vaří a jak na mne především doléhají, nesmírně rozhořčení, jak jsem se mohl jakožto advokát, jakožto zastánce trestního práva, zúčastnit rvačky, již lze bez obtíží zařadit pod několik paragrafů trestního zákona!

Když jsem přečetl komorní dopis a když jsem si vzpomněl na své tak zvané kolegy za vážného soudu, nezdálo se mi již nikterak divným, že bych mohl koupiti Mlačanovo na Jelovém brdu!

„Říkáš“, obrátil jsem se k Danielovi, „že statek snadno uživí dva lidi a houf dětí; ale já přece nemám dětí!“

„Nemáš-li jich, však ty je budeš mít!“ zahučel čeledín.

„Sám Bůh ví, s kým!“

Daniela zase dusilo: „Co? S kým? K čertu, vždyť si ji přece vezmeš! Říkal jsem Mlačanovi: ‚Ten tvůj statek rád odkoupí, protože se bude ženit a takové děvče přece

nepotáhne do města'. Není tomu tak? Jen to řekni! Na Poklonu jsi ji půl hodiny objímal, že pak šla Meta domů nevědouc ani, jak. A teď se ptá, kde by nabral děti! Odpověz na to!"

Zarděl jsem se poněkud, poněvadž se tak prozradilo, o čem jsem se domníval, že je tajno celému světu. Ale hned se mne zmocnila veliká radost, že je to jediná záchrana, jediná možná záchrana, a hanbil jsem se, že jsem na ni nemyslel hned od samého začátku. Nač bych bral děvče do města? Přestěhuji se hezky na Jelové brdo, ožením se, budu obdělávat půdu, svoji vlastní půdu, a budu mít děti, vlastní děti! Sladké vědomí plnilo mi duši a špinavý Daniel připadal mi jako posel Bohem poslaný, aby mě uvedl na pravou cestu, jež beztoho ležela přede mnou, ale již jsem ve své zaslepenosti nemohl zpozorovati.

Čekal jsem, až se poněkud uklidním. Zamyšlen hleděl jsem na strop své pisárny. Posléze jsem pravil:

„Nelze-li již jinak, koupil bych tedy! Kolik chce Mlačan? Totiž: za všechno, jak to stojí a leží“.

Daniel odpověděl: „Mlačane, mlč! Jsi dobrý člověk, ale k řeči nejsi! A dnes jsi ještě stísněn, protože sedíš na panské židli, na níž jsi ještě nikdy neseděl. Bojíš se doktora, protože si myslíš, že je to bůh ví jak vysoký člověk. Ale není. Je to dobrák a poctivec, ten tě neošidí ani o halěr“.

Když tak odpěl litanie o mé slávě, byla mi situace dosti jasná; v každém ohledu byli domluveni a také cenu, pod níž se nemělo jíti, byli již určili. Že se bude žádati mnohem více a že se při tom rozvine nejuživější boj, dalo se očekávat. Oba muži se beze sporu domluvili, že o to, co ze mne vyždímají nad cenu, se poctivě rozdělí.

„Tedy kolik?“ opakuji svou otázku.

„Aby se neukřivdilo ani na pravo ani na levo“, mlel Daniel, „dáš rovných deset tisíc. Procenta a výlohy máš také ty. Tož si jen plácněte, Mlačane!“

Odmlouval jsem: „Zařízení zdá se mi dosti špatné a deset tisíc je dost mnoho“.

Daniel vyskočil jako posedlý: „U Mlačana že je špatné zařízení? To není špatné! Horní pokoj je vymalován, a nejenom pokoj, i komůrka je vymalována! Ty můj Špasilu, zařízení že je špatné!“ Dal se do smíchu.

„Deset je mnoho!“

„A dobytek?“ řval Daniel, „toho nevidíš?! Skotu také ne! Abych nezapomněl, dvě jehňata se neprodávají. To se zabije a dá udit! Na ta jehňata pamatuj, ať později nekřičíš, že jsme tě ocikánili! No, ale vždyť takto se všeho sejde. Mlačane, vezmi klobouk a pojďme! Dokud já budu živ, neprodáš toho za babku!“ A skutečně vzal Mlačana za ruku a táhl ho vši silou ke dveřím.

„Řekněte poslední slovo!“

Mlačan už chtěl odpovědět, protože se bál, že by sešlo s dobrého prodeje. Ale Daniel ho předběhl:

„Pro Kristovy rány, mlč, Mlačane! Vždyť se přece nenecháš zabít jako beran na jatkách! Poslední slovo! Naše první slovo je také posledním, protože nejsme děti! Devět tisíc nabízí již Kalar. Není-liž pravda, Mlačane?“

A třebaš Daniel lhal, Mlačan odpověděl přece diplomaticky: „Bude tomu tak!“

Vzdychal jsem: „Devět tisíc je mnoho!“

Daniel lítal sem a tam: „Vždyť neprodává nějakou žebračinu! Podívej se jenom na ‚Lotračník‘: zavodníš-li jej na jaře řádně, máš sena, že se z něho i hnůj dělá! Ta louka stojí sama za tři tisíce. Není-li to pravda, nechť se vařím v očištění do soudného dne!“

„Tedy poslední slovo, Danieli!“

Volal všechny svaté na pomoc a za svědky, že by jinak Mlačan nemohl do Ameriky a že mu nezbude zhola nic, dostane-li pouhých devět tisíc. Zapřísahal mě, abych měl přece slitování se ženou a s dětmi, není-li už ve mně nic lidského. Když se mu zdálo, že jeho zaklínání nečiní na mne zvláštního dojmu, vzkřikl:

„Nuže, měj si to za devět tisíc pět set! Vidím, že se budeš zlobit, Mlačane, ale buď mi zticha! To je poslední slovo, a ani čert z pekla by mne nepřemluvil, abych je odvolal! Devět tisíc pět set — a Bůh dej štěstí!“

Když jsem se přece ještě rozmýšlel, objevil se u Daniele paroxismus:

„Rozmýšlíš se? Och, ty krvavý pekelníku, stále ještě se rozmýšlíš? Chceš-li sám svému dobru, plácní oběma rukama, vždyť přece nejsi posedlý! Podívej se přece, co náradí je na statku! Bez nadsázky, přísám bůh, jenom butarníků je tam přes třicet. Tak, a nyní se ještě hezky rozmýšlej! Mlačane, mlč!“

Butarníky! Jaké, nač — napínal jsem mozek.

„Přes třicet butarníků“, vykřikoval stále ještě Daniel. Konečně jsem přece jen vyčenichal, nač jsou ty butarníky.

Když se sváží kapradí, skládají je do veliké nůše, kterou svazují tenkým provázkem. Na obou koncích tohoto provázku jsou dřevěné háky, kterými se provaz sepne, když je nůše svázána. Takové nůše pak kutálejí do údolí, kde se nakládají na vozy.

„Když je tam tedy třicet butarníků“, končil jsem rozmluvu, „tož tedy dobrá! Devět tisíc pět set!“

„To je rozumné slovo!“ křičel Daniel. „Už jsem si myslil, že neznáš rozumné řeči! Statek i výlohy jsou tvé! Devět tisíc pět set — a Bůh dej štěstí!“

Přivlekl Mlačana ke mně. Skoro pět minut tloukl Mlačanovou rukou do mé, potom tloukl ještě svojí vlastní

do mé, a to pro půjčku. Shodli jsme se, že se sejdeme den po Dušičkách v Loce, že uděláme smlouvu u notáře a bylo ujednáno, že zatím oba o prodeji pomlčí, jinak že bych mohl od kupu upustiti. Vyplatil jsem ihned pět set zlatých závdavku, z čehož si vzal Daniel dvě stě jako poskytnutou půjčku.

Chvilí poté, co byli odešli, vstrčil Daniel zase hlavu do pokoje:

„O pět set jsi nás odřel, buďsi! Ale nezapomeň, že jsme si vyměnili tři jehňata, ať máme co jísti cestou do Ameriky!“

„Dvě jehňata nejsou prodána, tak se aspoň mluvilo!“

„Tři!“ řval Daniel. „Nebuď hluchý! Nikdy jsem jinak nemluvil! Nuže, anebo mi to odpřísáhni!“

Tak mě ocikánil o jehně, poněvadž jsem nechtěl dělat nepříjemností, když jsme sjednávali v Loce smlouvu.

Když bylo všecko v pořádku a podepsáno, vydali se Mlačan a Daniel do Kranje pro pasy a já jsem se pustil na Jelové brdo.

X.

Jda na Jelové brdo cítil jsem se naprosto novým člověkem: teď jsem opravdu teprve věděl, co chci, v duši mi bylo všechno jasné a pochyby mne již nemučily. Teď jsem byl tisícerými pouty přikován ke své slovinské půdě; kdo by mne živil, ne-li ona?

Onoho roku byl báječně krásný podzim a ještě v listopadu jsme měli teplé počasí.

Sotva jsem byl ušel nějaké dva tisíce kroků s Malenského vrchu, doléhal mi již k uchu zvuk klapajících trdlíc. Pod vsí stála Presečnikova pazderna a patrně se u nich třelo. A pokud běží o klapot, závodily třelky úspěšně s trdlícemi. Tyto sekaly, ony pomlouvaly: z trdlíc padalo rozdrčené pazdeří, s jazyků třelek pak na drobno roze-mletá dobrá jména sousedů a sousedek!

Jak už řečeno, bylo onoho roku neobyčejně krásně; nepamatuji se, že by se byl kdy před tím anebo potom začátkem listopadu u pazdery len sušil. Ale onoho roku se sušil, a zrovna v Presečnikově pazderně pod Jelovým brdem pracovalo osm obstárlých panen; konaly svou práci s poněkud koketní strojeností, jak bývalo — nevím, z jaké příčiny — při tření zvykem. Ale již tehdy se neselo tolik lnu, jako v dobách, kdy by se bylo našemu sedláku zdálo divným, ba skoro zahanbujícím, že si nezhotovil své hrubé i jemné košile doma. Proto rod třelek už tehdy vymíral a už jenom starší ženy uměly honiti trdlíce a vyráběti jimi hedvábné, hebké praménky, jež se poté skládaly v obláčky. Ale čím méně jich bylo, tím pyšnější byly třelky na své povolání a chtěl-li jsi je dostat na práci, bylo

ti je vždycky hezky poprositi. Že se musela dostat třelka hodně a nejlépe najísti, rozumělo se samo sebou!

U Přesečnika se třelo onoho odpoledne a hospodář sám — ve veliké bílé zástěře — sušil len a bylo mu dávatí bedlivý pozor, aby se mu u sušírny nechytilo. Ženské dělaly hluk trdlící i jazykem, obíraly a ještě raději vykládaly o ženění a vdávání. Každá by se byla ráda vdala: čím která starší, tím větší byla její touha! Právě když jsem k nim přicházel, pravila Žganjarová Urša: „První, který půjde mimo, bude můj!“

Nic zlého netuše jsem se přibližoval. V tom vykřikla Urša:

„Janezi, jsi můj!“

„Co by sis se mnou počala, vždyť vidíš, že jsem pro tebe příliš starý!“

„Jak pak starý, vezmu si tě, Janezi, byť bys lozil po čtyřech! A ještě ráda tě budu mít!“

Nechtěl jsem se poddati:

„Říkají, že máš po čertech zlý jazyk, Uršo!“

„Položíš mi jej na rajfelj!“ Byl to hřebínkovitý nástroj německého původu, jímž se strhávaly hlavičky se lnu, ale Uršin jazyk — byť se dal desetkrát na rajfelj! -- nebyl by zkrocen.

Tak jsem se stal obětí žertu, jaké si třelky rády, dovolují s mužskými, kteří jdou kolem. Vyprovázely mě smíchem.

Urša ještě za mnou volala: „Jenom nezoufej, Janezi, vyženíš dosti! Mám už dvě děti a obě ti přinesu do domácnosti!“ Následoval řehot, až jsem se obával, že odnese pazdernu!

U sušárny seděl Boštjan a pravil spokojeně:

„Dostal ses mezi sršně! Očekávali jsme tě, ale teprve o vánocích“. Na otázku, co dělá matka, ukázal na břeh

Karlovsice, kde prala u dolu. Přinesli svačinu, proto jsme mohli jít k pradeně.

Barba se zvědavě otázala: „Nestalo se něco, že už dnes přicházíš?“

Sedli jsme si s Boštjanem na skálu: „Stalo se něco: Mlačanovo jsem koupil!“

Oba se podivili; Boštjan pak řekl rozšafně:

„Dal jsi jistě devět tisíc; stojí to jistě za to. Ale nyní je otázkou, kdo ti bude hospodařit? Lehko se řekne: „koupil jsem“, obdělávat je však něco jiného!“

Pyšně jsem odvětil:

„Sám budu hospodařit! Nevím, proč bych se nepřestěhoval na Jelové brdo!“

„Inu, arci —“ nedůvěřoval Boštjan ještě stále, „několik měsíců, to na venkově ujde, ale pak bude čertovsky, nebude-li masa, káfička a bílého chleba!“

Byl jsem uražen. Odpověděl jsem chlubně:

„Bílý chléb může být, vždyť je zapláceno a ještě mi zůstane dost peněz!“

„Pomalu!“ namítl mi zkušený muž. „Jíš-li den co den bílý chléb, chce jej jísti také čeled. Jsi-li sedlákem, buď pravým sedlákem; jsi-li však panem sedlákem, pak se ti již předem barák rozpadává!“ Na chvílku jsme umkli. Prvý se zase ozval Boštjan: „Naposledy přitáhneš ještě nějakou ženskou z města!“

„Ožením se na Jelovém brdu!“

Otec na mne plaše pohlédl, jako by chtěl říci: Ještě jsi nevyhnal ty hlouposti z hlavy? Tázal se pomalu: „Kde chceš na Jelovém brdu nalézt ženskou, jež by se ti hodila? U Mlačanů je pořádně práce!“

„Řeknu ti to 'docela upřímně, Boštjane: ožením se u Presečníků!“

Překvapilo ho to tak, že mu vypadla dýmka z úst a to přímo do vody. S nervosním chvatem ji lovil po vodě, dokud jí s mokrým rukávem zase nevytáhl.

„Arci, bude-li děvče chtít a budete-li vy dva spokojeni“ — dodal jsem skromně.

U Boštjana bych byl patrně jen stěží zvětil, kdyby mi nebyla pomohla matka Barba. Dosud mlčela, nerada mlčela, a číhala na příležitost, aby mohla zasáhnouti do rozmluvy.

Poněkud žertem se otázal Boštjan:

„Kolik budeš žádat věna? Mnoho nebudu moci dát.“

Barba skoro vybuchla: „Děkuj Bohu, že se ti dcera vdává! Jsi opravdu skoro tak nerozumný, že bys takového zete z domu vyhnal! Už nějakou dobu se mi zdá, že nemáš mozek docela v pořádku!“ A v největším vzteku dodala: „A nyní říká: ‚Mnoho nebudu moci dát!‘ Presečnik je Presečnik, a vdáváš-li jedinou dceru, nenecháš se přece pomlouvat!“

Konejším ji, že se po věnu ani neptám.

Ale Barba ještě nebyla upokojena: „Nic to! To ti říkám, Boštjane: Pomlouvat tě lidé nebudou, když půjde děvče s ženichem do kostela! Moje slovo u Presečnika také něco platí! My dva jsme spokojeni, vezmeš-li si ji, Janezi, nemáme zhola nic proti tomu, zhola nic!“

Boštjan mlčel a neodvážil se odporovat.

„Napřed se musím dovědět od děvčete, jestli mě vůbec chce.“ Po těch slovech jsem se vydal do vsi, Boštjan a Barba pak ještě zůstali u vody. Když jsem se občas ohlédl, byla Barba ještě stále jediný plamen a bylo docela dobře vidět, jaké kázání dělala svému muži. —

U Presečnika chodil kolem chlévu Danielův nástupce. Neznal mne, proto se o mne ani dost málo nestaral. Měl silné, vyčnívající rty, vypadal nějak pozebračeně a nelíbil

se mi, poněvadž kouřil chodě kolem chlévu. I nová služka se objevila ve dveřích, ale zmizela hned, jakmile mě spatřila.

V jizbě u stolu přebírala Meta fízole a když jsem vstoupil, byla skoro docela ukryta za velikou hromadou, již měla přebrati. Pomaloučku se vynořila její tvář za fízolemi, ale Meta nepromluvila, ačkoliv mě poznala. Upírala na mne velké oči, ale hned jsem zpozoroval, že měla vpadlá líce a že byla velice sešlá.

„Jsem zase u vás“, pravil jsem vstoupiv.

„Přebírám fízole“, odvětila mi, „jsou plny smetí“. Rukou převracela hromadu před sebou, ale k práci se nedostávala. „Přišel jsi příliš časně — kde jsou ještě vánoce!“

„Nudil jsem se v Lublani“.

Pak jsme oba chvíli mlčeli. Zahleděla se do stropu a poté mluvila bojácně a tiše jako dítě u zpovědi:

„Matka také myslí, že by to nebylo nic divného“.

„Co?“

„No, že by sis vzal k sobě příbuznou, aby ti vařila a hospodařila“.

„Kde bych ji našel, když ty nechceš!“

Nezačervenala se ztatečněji, když odpovídala:

„Matka říká, že by nebylo ani to nic divného. V městě bych se naučila mnohému dobrému“.

„Ptala ses už otce?“

„Ještě ne, myslila jsem, že se ho zeptáš ty“.

„Nevím“.

„Nechceš-li, tedy ne!“ Už se začínala zlobit a na každém líci se objevila rudá skvrna.

„Nezlob se, Meto“, konejšil jsem ji, „na něco takového netřeba již mysliti!“

„Když tedy nechceš —?“

„Jak bych mohl žíti v Lublani, mohu-li býti zde mezi vámi!“

„Však se toho nasytíš!“

„Nikoliv! Koupil jsem pozemky, koupil jsem dobytek. Budu hospodařit, budu seti, budu pracovat!“

Otázala se plaše: „Kdo ti bude hospodařit?“

„Ožením se!“

„Oženíš se!“ zvolala. Při tom jí z obličeje zmizela všecka krev a Meta na mne pohlédla u veliké hrůzi: „Bože můj, snad přece ne — Kátra?“ Ve zmatku přehrabávala zase hromadu na stole. Protože jsem jí neodpověděl, byla ještě více přesvědčena, že se ožením s Fortunovou. „Neříkám nic“, vzdychala, „neříkám nic proti těm lidem; rádi pracují a také o děvčeti nevím nic zlého, Bůh opatruj!“ Svěsila hlavu a věděl jsem, že jí bylo do pláče; věděl jsem však také, že by mi za žádnou cenu nechtěla ukázati, že je jí do pláče.

Začal jsem znovu:

„Mlačanovo jsem koupil. Dnes jsme napsali v Loce smlouvu. I Daniel tam byl. Liza si již tedy vzala Anžona!“

Odvětila trpce:

„Co jí zbývalo? Kdo může spoléhati na mužské?“ Okamžitě se opravila: „Kdo může spoléhati na takové mužské?“

Ještě se otázala:

„Kolik jsi dal?“

„Devět tisíc pět set“.

„Zaplatil jsi všecko?“

„Všecko“.

„Budeš mít nějaké dluhy?“

„Ne“.

Dodala trpce: „Na věno nebude ti asi třeba hledět“.

„Ne“.

Po krátké pomlčce jsem začal:

„Půda prý je dobrá a vynáší prý dost“.

„Ano, ano!“

„Tož bude lze hezky žíti. Hospodyně bude muset býti arci pilná, ale bude se hezky žíti“.

„Ano, ano!“ Toto dvojité poljanské přísvědčení skanulo jí s bledých rtů jako smrtelný vzdech, či takřka jako krůpěj krve ze samého srdce. Přitom se jí svezla hlava na ruku a Meta zaúpěla: „Tak podivně mě uvnitř bolí!“

Nemohl jsem se už zdržeti, naklonil jsem se k ní a pošeptal jí do ucha:

„Mluvil jsem s otcem a matkou, oba jsou srozuměni, že se ožením u Presečníků, chceš-li mě“.

Bleskem zdvihla hlavu a vzpřímila tělo, takže stála vedle mne jako svíce. Obličej měla okamžik bílý jako sníh, ale potom se rděl jako růže, takže bylo patrno, jak jí v duši bouřilo. Nemohla promluvit a teprve když jsem opakoval, zdali mě chce, vzdychla: „Já?“

„Ano, ty Meto! jiné nechci, jenom tebe si vezmu! Řekni, chceš-li mě?“

Ale nemohla mluvit. Otvírala rty, ale ani slůvka přes ně nepřešlo, načež se jala přitakávat hlavou a přikývla třikrát či čtyřikrát, takže nebylo pochybnosti, že mě chce.

Rozepíala ruce, vztáhla je ke mně a v mžiku mě objala — u nás se zamilovaný párek nelíbá, u nás se objímá — a cítil jsem, jak těsně mi ovinula ruce kolem krku a jak tiskla své líce k mému.

„Tak jsem se bála“, zavzlykala, „že si vezmeš Fortunovu!“

„Blázínku, jmenoval jsem Katru?“

„Navždy přijdeš na Jelové brdo?“

„Navždy! Pro celý život budeme muž a žena!“

„Muž a žena!“ Tu se dala do pláče a plakala, jak jsem ještě nikdy ženskou plakat neslyšel. Celé tělo se jí

třásla a tiskla se ke mně. Moje konejšení zůstalo bez úspěchu.

„Muž a žena pro celý život!“ — to byla poslední slova, jimiž v slzách vzlykala!

Náhle se jí uvolnily ruce, jimiž mě objímala kolem krku, a pravice se jí svezla bezvládně po mém rameni. Tvářičky, jež se byly odklonily od mého líce, byly bez jediné krůpěje krve. Oči se jí široce rozevřely a kolem úst, jež se také násilně otvírala, se jí rýsovala vráska bolesti a muk. Okamžik — a ležela v bezvědomí v mém náručí — — —

A tu jsem, vážené přítelkyně, myslil, že přišla i moje poslední hodinka! Nemohl jsem pochopiti, že zemřela, že mi v rukou zemřela, a ještě dnes, kdy uplynulo tolik let a kdy si ještě stále co chvíli živě vzpomínám na onen okamžik, mám pocit, že to není pravda, že je to pouze moje smyšlenka, že by zemřela — a přece opravdu zemřela! Lékaři sice tvrdili, že ji usmrtila srdeční vada a že by byla jistě dříve či později zemřela po nějakém větším rozčilení, ale já vím lépe: vědomí velkého štěstí ji usmrtilo...

Po dlouhé přestávce jsi promluvila ty, paní Dinco, první a pokládám si to za čest, že bylo tvé oko zroseno! Otázala jsi se: „Chodíváš ještě někdy na Jelové brdo?“

Ovšem, že chodívám každý rok a mnohdy i každý měsíc do horské víscky. Moje duše je na horách, pro mne Meta neumřela! Předě mnou žije ještě stále v podobě mládí a panenství. Kdybych si ji byl vzal, bylo by ji zničilo manželství, byla by ji zničila práce. To všecko bylo by stříšlo květ s jejího těla, zatím co mi žije dnes ještě stále v oné květné něžnosti, jež u ženy tak ráda a tak rychle usychá!

Rok co rok přicházím na Jelové brdo, a vítají mě, jako by mě vítali, kdybych se byl stal skutečným zetěm.

S počátku jsme žili těžce a hořce. Matka Barba velice plakala, dávala na mše a mnoho se modlila: Boštjan se vláčel jako pomaten a zdálo se nám, jako by se díval na věci kolem sebe s vysoké hory, takže jich nemohl řádně rozeznávat. Ale Bůh se nad nimi smiloval! Jako Alžběta v Písmě svatém, povila letitá Barba syna, jemuž jsme dali na křtu jméno svatého Boštjana. Ten roste, jak roste žito na poli, má-li dosti deště a také dosti slunečního tepla. To děcko má tvářičku, jež je do poslední čárečky vyřezána z Metiny tváře. Všeci mají z něho radost. Naše péče nad ním bdí, jako bdí nad mláďaty v hnízdě péče starých. Trápí nás především starost, aby nám ho nevzalo jako Metu a často ho táhnu do Loky, aby ho prohlédl přítel Arko, ale rok co rok je srdce v pořádku. Při takových příležitostech mě přítel utěšuje: „Mne ses měl zeptat, a byl bych ti všecko vysvětlil! Děvče jsem znal dobře, rudé skvrny mívala na lících a měla i jiná znamení, jež svědčila o srdci. Slovem: *vivere non poterat!* Mne ses měl zeptat a byl by sis ušetřil hodně bolestí!“ Nechal jsem ho mluvit; byla to taková hřmotná, ale přece dobrá povaha. A brzo přišel rok, kdy i jemu zazpíval zvonek: *vivere non poterat!*

Zrno za zrnem jde v zem, ale ze země zase vzhází zrno za zrnem!

Tak se stalo, že jsem byl jednou ještě dokonce na svatbě na Jelovém brdu, a to tenkrát, když Kalar dával svoji dceru Annu Skalarovému Matijčkovi, jenž u něho, jak víte, věrně a poctivě sloužil. Dal mu hezký kousek půdy, takže má Matijče nyní slušné hospodářství, a dal mu také svoji dceru. Nebyla to svatka poslední. Kalar a Skalar seděli za stolem v koutě a byli jako dva bratři. Luca již nežila, ale leckteré slovo platilo poctivému jejímu jménu. Kolem pece číhalo hojně příživníků; lozili i pod stůl a tahali svatebčany za nohy, aby jim něco dali. Tak

podal svatebčan pod stůl tu číši vína, tu kus masa nebo krajíc bílého chleba. Ale sotvaže jsi jednoho uspokojil, už tě táhl druhý.

U pece trůnil náš starý známý Daniel. Velice přísně vládl dětské drobotině, jež mu příliš mnoho snědla, příliš mnoho vypila a vůbec příliš mnoho lozila pod stůl. Co chvilí je otloukal a křičel: „Chcete mi skutečně všecko snísti? Vy máte doma otce, kteří vás mohou uživit, ale já jsem žebrák!“ A opravdu byl žebrákem! Donesl si veliký koš, postavil si jej na zápečí a házel do něho všecko, co dostal od svatebčanů. Koledoval bez oddechu a všecko šlo do koše; tam měl dokonce láhev, do níž sléval víno. Byl už takovým diplomatem, že věděl, že se nesmí opít, protože by mohl ztratit naplněný košík, na nějž už číhalo několik kolegů před stavením. Leč Daniel se neopil, číhali tedy marně.

„Hej, Danieli“, — při té příležitosti jsem ho viděl po prvé od té doby, co jsme sdělávali smlouvu v Loce — „hej, kdy pak jsi přišel z Ameriky?“

„Budou tomu asi dva měsíce“, odpověděl mi nevrle, „něco více, něco méně!“

„A co v Americe?“

„Co?“ vyhrkl pohrdavě. „Nic! To není život, to je peklo! Ty vozíky v šachtách táhat, to je dvojnásobné peklo!“

„Tedy jsi nevydržel?“

„Kdo by vydržel a nic nejedl? Tam je tak: chceš-li jísti, musíš pracovati!“

„A to se ti znudilo“.

„Ech“, bručel, „ať se mi znudilo či neznudilo! V Americe musíš chodit, jak chtějí policajti!“

„A teď?“ otáží se.

„Teď?“ nařikal. „Nu, snad přece vidíš, že jsem žebrák!“

Pracovati nemohu, a také nemám chuti. Jsem žebrákem, co na tom!“

Když jsem kroutil hlavou, poznal mé myšlenky. Proto pokračoval:

„Když vezmeš pytel — mně jej dala matka Presečnicková — po prvé do rukou, je tě hanba. Ale již u druhého stavení, když ti hospodyně s málo přívětivou tváří nasype mouky do pytle, přestáváš se stydět a záhy je všecko dobré! U desátého stavení jsi již žebrákem od narození! Říkám ti to, abys věděl, jak se chovat, přijdeš-li kdy na žebráckou hůl. Ale patrně nepříjdeš!“ Za hlučného smíchu dodal: „Místo, abys mě zpovídal, dej nějakou almužnu! Dnes jsi mi beztoho ještě nic nedal. Dej mi krajíc bílého chleba!“

Když chléb schoval, pravil spokojeně: „Pro dnešek je toho dosti! Koš je plný. Pohleď, jak venku čekají a myslí si: poďubaná se napije, a my mu vyprázdníme kabelu! Och, ne!“

Naložil si koš. Když odcházel, táži se ho ještě:

„Kde bydlíš?“

„Prozatím ještě nikde. V Podpečnarově dřevě, kde lámali kámen, přibil jsem několik prken. Navštív mě tam, libo-li ti! Ale na zimu si budu muset něco sehnat. Peškulja na Gabrské goře mi již něco slíbila. Chacha!“ ...

Chtěly byste něco slyšet o Lize? Její život je život práce a chudoby. Kdykoliv jdu kolem karlovských strání, má téměř vždycky kolébku u sebe, aby jí děti nepřekážely v práci, a přijde-li do vesnice, vleče se za ní ocas zdravých a silných dětí — myslím, že je jich sedm. Blaze jí, že je požehnaná, neboť toto požehnání živí Slovinsko!

Pokud pak běží o mne, zdůrazňuji znova a znova, že pro mne Meta nezemřela. Proto jsem později nikdy neznal

ženy, a mohu říci, že jsem dosud ještě neporušil věrnosti, již jsem povinován její památce.

Paní Marica se ironicky usmála:

„To se tvrdí, ale důkazů přece není!“

Odpověděl jsem hrdě:

„Nezáleží mi na tom, abys mi věřila!“

„Musíš být hned hrubý?“ vmísila se paní Mica. Ale pak se otázala nějak nedůvěřivě: „Byl by sis ji skutečně vzal, kdyby nebyla umřela?“

„O tom nepřipouštím debaty, milá přítelkyně“.

„Nevím, zdali bys byl vydržel — řekněme: několik let!“

„To všechno jsem si, milá Mico, dobře rozmyslil. Největší naší chybou je, že vcházíme v manželství bez řádného promyšlení. V mých očích je manželství také hospodářskou smlouvou, jež by měla dávat oběma stranám stejná práva a stejné povinnosti. Leč tato smlouva ukládá v městech mužům pouze povinnosti, vám ženám pak dává jenom práva“.

Ozvala se paní Marica:

„Chceš tedy říci, že my, městské manželky, nepracujeme, nýbrž pouze jíme?“

O poznání jsem uhnul:

„Toho přímo netvrdím!“

„Ale oklikou!“ dodala paní Dinca.

Pokračoval jsem:

„Nepřeme se! Jisto je, že jsou manželství v horách klidnější a spokojenější. Oba manželé mohou žít u vědomí, že stejně vydrží rodinu. Byl jsem tedy egoista, když jsem se chtěl přizniti na Jelové brdo. Nepodařilo se mi to sice, ale přes to doufám, že mi budoucnost přinese mnoho napodobovatelů. A není to malichernost, je toho potřeba, mají-li zmizeti ony zdi, které dnes odlučují našeho sedláka od našich měst!“

Tak, vážené přítelkyně, jsem vám všecko vypověděl, co mi leželo na srdci. Uklouzlo-li mi tu a tam nějaké tvrdší slovo, nevykládejte mi to ve zlé! Přicházejí doby, kdy se nebudeme pro maličkosti rváti. Jediné je důležité: naše země se nám nesmí vzít a národ slovinský musí státi jako věčný strom, jehož kořeny nikdy neuschnou! K tomu je nám všem pracovati, na to je nám mysliti, když se rozhodujeme pro povolání, a především: když se ženíme! Kdo se žení, nechť se žení tak, aby mu bylo manželství poutem, jež ho ještě těsněji spojí s vlastí a nechť plodí děti, jež rozmnoží slovinské vojsko a armádu slovinských dělníků!“

„Ano, ano!“

POZNÁMKY.

Str. 6.: Čeští překladatelé, jejichž zájem o literatury jihoslovanské byl do nedávna vůbec nepatrný, nevěnovali dosud Tavčarovi náležitě pozornosti. Knižně vydal jediný větší výbor Tavčarových beletristických prací Josef Paulík; je to sbírka „Mezi horami a lidmi“, jež vyšla r. 1902 v Praze u Beauforta. Je v ní mezi jinými také překlad povídky „Moj sin“, jež byla zvláštní náhodou několikrát přeložena do češtiny. Přeložil jsem ji sám r. 1921 (vyšla v „Hlasích Republiky“) a po roce jsem ji našel v I. části „Kvítí z luhů slovanských“, jež vydal už r. 1882 J. Ježek. Čtvrtý překlad téže povídky od R. Noskové vyšel prý v kalendáři „Šťastný a veselý Nový rok 1906“. Vedle toho mohu zaznamenat pouze jediný — svůj vlastní — překlad novelky „Soror Pia“, který jsem uveřejnil (se stručným úvodem o Iv. Tavčarovi) r. 1911 v 28. svazku sbírky „1000 nejkrásnějších novell“. Dopisem ze dne 10. ledna 1922 oznámil mi dr. Tavčar, že mi mile rád dovojuje, abych překládal jeho práce, poněvadž je mu velice milé, že vyjdou česky. Bohužel nebylo mi dopřáno, abych mu odevzdal aspoň první nový překlad. „Podzimní kvítí“ se právě tisklo, když došla z Lublaně zpráva, že tam Ivan Tavčar dne 19. února 1923 dotrpěl a že bude pohřben ve svém milovaném rodném pohoří...

Str. 13.: Franc Prešeren (1800—1849) je první velký básník slovinský. Náš Čelakovský byl z prvních, kdož pochopili a hlásali velikost jeho umění.

Str. 14.: Lattermannovo stromořadí, vedoucí z města k zámečku Tjvoli, je oblíbená lublaňská promenáda.

Str. 16.: Kozolec je typická stodola na slovinských polích.

Str. 18.: Blegaš (1562 m), západně okresního města Škofji Loky, je dnes téměř na samých hranicích jihoslovansko-italských.

Str. 18.: Mladý vrch tvoří s Blegašem, Koprivnikem a Starým vrchem čtveřicí nejvyšších hor lockého pohoří.

Str. 20.: V Gradišce je v bývalém kastelu velká věznice.

Str. 33.: Divjakův mlýn u Poljan je rodný dům známé slovinské umělecké rodiny šubicovy. Dva členové této rodiny, Jurij a Janez, jsou bezprostřední předchůdové nového slovinského výtvarnictví; malovali téměř v celé západní Evropě, v letech 1879—1881 také v Praze a na Moravě.

Str. 34.: Maslovník říkají Slovinci cmouru; „pravi maslovník“, je příkrm omaštěný cmourem, „volovi (= volí) maslovník“ pak podobný příkrm, ale upravený na podmásli, které neobsahuje ani tolik tuku jako cmour.

Str. 43.: Gorou je zde míněn Malinský vrch, po případě kostelíček P. Marie na něm.

Str. 43. a 44.: Begunjščica (v Karavankách, severozápadně Tržiče) a Kredarica (poblíže Triglava) jsou asi o 500 m vyšší Blegaše.

Str.: 45.: Potok Ločilnica se vlévá v Poljanách do Sory.

Str. 50.: Simon Jenko (1835—1869) je z nejpopulárnějších básníků slovinských. Na jeho poetickou tvorbu měla velký vliv lidová píseň, která si ho podmanila hlavně

hloubkou a vřelostí citu a jadrným, živým výrazem. Mnohé jeho básně znárodněly a jeho „Naprej“ stalo se slovinskou hymnou. Verše citované v této knize jsou z jeho básničky „Nevesta“.

Str. 50.: „Liška a lišák kouřili tabák,
když ho již neměli, vodou se zpíjeli!“

V originálu — slovinské lidové písní — je nepřeložitelná slovní hříčka:

„Lisica, lisjak sta pila tobak;
tobaka ni b'lo, sta pila vodo!“

Str. 56.: „Danica“, původně slovinský časopis církevní, vycházela od roku 1848 až do roku 1905.

Str. 58.: Slůvkem „nic“ (nič) odbývá rozzlobený Poljanec, když se nechce pouštět do hovoru.

Str. 63.: Kal je sedlo mezi Blegašem a Koprivnikom.

Str. 66.: Blegašovo úbočí Ajdova reber slyne hojností jahod.

Str. 66.: Porezen je západně Blegaše, Črna Prst severozápadně Porezna.

Str. 68.: Černoušek = vstavač černý, Nigritella.

Str. 71.: Orebice; pták z čeledi kurovitých, připomínající naši koroptev.

Str. 80.: „Kristovými košilkami“ nazývají Poljanci bílé květinčky, jež kvetou na podzim a podobají se jarním sasankám.

Str. 83.: Rožnik, kopec asi 300 m vysoký a hodinku cesty západním směrem od Lublaně vzdálený, jest oblíbeným výletištem obyvatelů hlavního města Slovinska.

Str. 89.: Butarnik je slovinský název nůše, ale také motouzu, kterým se svazují otýpky.

NAKLADATELSTVÍ R. PROMBERGRA V OLOMOUCI.

Z Moravsko-slezské kroniky vřele doporučujeme
tyto levné povídky a romány:

	Kč
Běna J.: Děti Slovácka — velké i malé	6.—
Běna J.: Jano Šibenec, kurucký komandýr	4:20
Beneš V. Třebízský: Očista, děj. povídka	3:90
Dolský St. K.: Po cestách neschůdných	7:20
Glogar Vl.: Austriáci, napínavý román ze světové války	18.—
Grossmanová—Brodská L.: Očarováný Nikolaj	2:70
Hjörleifsson E.: Nad síly (román)	4:80
Houfek J.: Druhá kniha humoresek	4:80
Jahn M.: Ráj a jiné povídky	6.—
Jahn M.: Večerní stíny	2:10
Janča J.: U nás pod Karpaty, povídky ze Slovače	4.—
Jeřábek V. K.: Dilo saně a jiná prósa	6:60
Kostecký O.: Nad lomem, humoresky	6:60
Kramoliš Č.: Ze zašlých dob na Valašsku	9.—
Křen Fr.: Tři hanácké příhody	1:50
List P.: Věštec a j. starosvětské povídky	2:40
Lužný A.: Cikánské historky	2:40
Mamin Sibirjak: Dětské stíny	2:40
Martinek V.: Pluh života	6:60
Obrázky z minulých let I./II. sv.	3.—
Paměti rytíře Hanuše z XVI. stol.	1:20
Pittnerová Vl.: Pro dítě, poutavý román	12.—
Pracký A. B.: Pápěři, humoresky	4:60
Povídky z různých končin	3.—
Salias F. A.: Svatoušek	3.—
Slavičinský J. M.: Vlk Krampotů	2.—
Šumin J.: Děti soumraku	6:60
Šmilovský A. V.: Nebesa, Procul negotiis	4:50
Žejglic R.: Bludné lásky	12.—

O oblíbenosti Mor. slezské kroniky svědčí, že z této
sbírky je 90 románů a povídek úplně rozebráno! Račte
všem tuto oblíbenou a levnou sbírku doporučit!

V roč. XXXII., který právě dokončujeme vyšlo:

J. Janča: Satan, poutavý společenský román, str. 247	18.—
J. Tavčar Dr.: Podzimní kvítí. Krásná novela nedávno zemřelého vynikajícího slovinského spisovatele, str. 105	9.—
Vl. Glogar: Cikánka zaryka a j. povídky, asi str. 120 asi	10.—
Cena celého ročníku v předplacení pouze Kč 25.—, poštou Kč 26.—.	

Přihlaste se k odebrání Mor.-slez. kroniky u svého knihkupce aneb
v nakladatelství R. Prombergra v Olomouci.

Sebrané spisy Vlasty Pittnerové:

	Kč
Pittnerová VI.: Sebrané spisy I. Páni od stavu. Široce podmaňované obrazy ze života několika soukenických rodin z Českomoravské vysočiny. Str. 212. Cena	9.—
II. Z ovzduší zámku. V několika rázovitých obrazech kreslí spisovatelka dávno minulou dobu života „milostivé vrchnosti“ a okolí, plné honby za přízní, po lepším bydlu, postupu, vdavkách. Str. 300. Cena	15.—
III. Lidé a lesy. Autorka vložila do tohoto svazku veškerou poesii hvozdů Českomoravské vysočiny. Str. 337. Cena	16.—
IV. Lakotní a sobci. (Mamon.) Lakota, nenávisť, chamtivost bezcitné mamonění, které přechází až v nelásku vlastní své krve, jsou tu věrně podány. Str. 343. Cena	20.—
V. O statečně mlynářce. Román. Oblibu tohoto románu dokazuje, že kniha tato v prvním vydání v krátké době byla úplně rozebrána. Str. 275. Cena	18.—
VI. Na výměnku. Tato kniha, obsahující osm povídek, vypravujících o radostech a bolestech našich výměnkářů, neměla by chyběti v žádné selské rodině. Str. 197. Cena	13.—
Jednotlivé svazky váz. v poloplátně dražší o Kč 5.50.	

NOVINKY NAKLADATELSTVÍ

R. PROMBERGRA V OLOMOUCI R. 1922:

	Kč
Dofek T.: Svědomi lidu	7.80
Dvořák K. Dr.: Slovenskem po stopách Jiráskova Bratrstva	5.60
Háša J.: Fantasie na sibiřské fantasie pro dechovou hudbu	40.—
Janča J.: Satan, poutavý román ze společen. života	18.—
Jiroušková A.: Do podniku	15.—
Kratochvíl J. Dr.: Úvod do filosofie, III. opravené vyd.	35.—
Kulda B. M.: Moravské národní pohádky s barev. ilustracemi mistra Ad. Kašpara, II. vydání	45.—
Moravsko-slezská kronika roč. XXXII.	25.—
Novák J. V. Dr. - Novák Arne Dr.: Přehledné dějiny literatury české, III. přepracované vydání, váz. v plátně	65.—
Polívka Fr.: Klíč k určování rostlin v naší květeně nejčastěji se vyskytujících, XI. vyd.	9.60
Příkryl Fr. Dr.: Denkmale des heil. Konstantin u. Method in Europa	54.—
Richter H. Dr.: Slovanské epištoly z české historie	26.—
Sláma Fr. Dr.: Sebrané spisy, sv. I. Pán Lysé hory.	21.—
Studničková R.: Petite grammaire complète	12.—
Vyhlídal J.: Hanácké humoresky, ilustrované akad. malířem P. Pištělkou	30.—

COBISS 3042300

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000426347

